

κείμενα για το βιγκανισμό

Walter Bond: *Γιατί είμαι vegan*

Ελιζέ Ρεκλύ: *Περί χορτοφαγίας*

Steven Best: *Από τον Άνθρωπο Κυνηγό στον Homo X:
Επανεξετάζοντας την Ανθρώπινη Φύση*

φλεβάρης '11

Συνέλευση για την Αντισπισιστική Δράση | antispe.squat.gr

κείμενα για το βιγκανισμό

Walter Bond

Γιατί είμαι vegan

Ελιζέ Ρεκλύ

Περί χορτοφαγίας

Steven Best

*Από τον Άνθρωπο Κυνηγό στον Homo X:
Επανεξετάζοντας την Ανθρώπινη Φύση*

φλεβάρης '11

Συνέλευση για την Αντισπισιστική Δράση | antispe.squat.gr

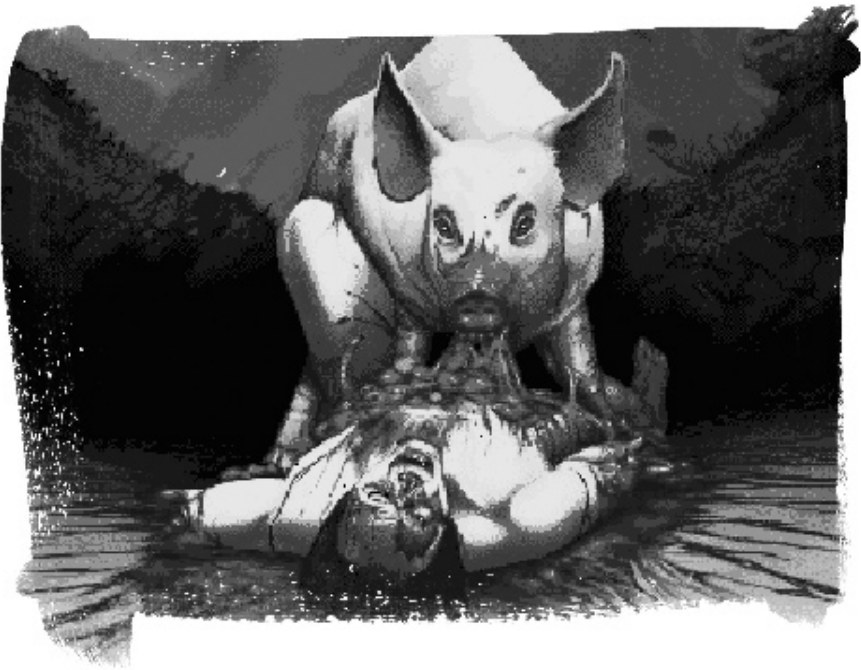
Η έκδοση της μπροσούρας έγινε στα πλαίσια εκδήλωσης αντιπληροφόρησης που πραγματοποιήθηκε στην κατάληψη Πατησίων 61 & Σκαραμαγκά το Σάββατο 5 Φλεβάρη του 2011.

Γιατί είμαι vegan

του φυλακισμένου αγωνιστή **Walter Bond**

Ο *Walter Bond* συνελήφθη στις 23 Ιουλίου 2010 και ομολόγησε την ενοχή του για τον εμπρησμό εργοστασίου πρόβειου δέρματος στο Κολοράντο, παραδέχτηκε ανοιχτά ότι είναι ο “μοναχικός λύκος” (*lone wolf*) του Μετώπου Απελευθέρωσης των Ζώων (*ALF*). Ο *Bond* έχει αρνηθεί την ενοχή του για ομοσπονδιακές επιθέσεις, έχει επιπλέον κατηγορηθεί στην *Utah* για τον εμπρησμό του εργοστασίου δέρματος *Tandy* και του εστιατορίου φουά γκρά *Tiburon*.

Ένας αφοσιωμένος αγωνιστής για τα δικαιώματα των ζώων και αντικαπιταλιστής για περισσότερο από 15 χρόνια, ο *Walter* έχει αγωνιστεί για την απελευθέρωση των ζώων και ενάντια στη κουλτούρα του θανάτου και της γενοκτονίας από την κατάχρηση φαρμάκων στις ΗΠΑ.

Το χειμώνα του 1995, όταν ήμουν 19 χρονών, εργαζόμουν στην εταιρεία Dakota Mechanical. Χτίζαμε σφαγεία κυρίως στην Αϊόβα. Η πολιτεία της Αϊόβα είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός χοιρινού κρέατος στη χώρα. Την περίοδο που εργαζόμουν σε αυτή την απαίσια επιχείρηση υπήρχαν 27 σφαγεία μόνο για γουρουνία. Βοήθησα στην κατασκευή του εργοστασίου IBP στο Logansport της Ιντιάνα. Ήταν μια εντελώς νέα μονάδα.

Δεν είδα ποτέ να δολοφονείται ζώο στους 9 και πλέον μήνες που δούλευα στο Logansport, αλλά δεν ήταν δύσκολο για εμένα να καταλάβω τι κάνουν αυτά τα μηχανήματα όταν είναι σε λειτουργία. Στην αρχή ήμουν χειριστής ενός περονοφόρου οχήματος, αλλά στη συνέχεια εργάστηκα ως μαθητευόμενος υδραυλικός. Μετά το πέρας των εργασιών, σταματήσαμε να δουλεύουμε για τρεις μήνες.

Όμως σύντομα με κάλεσαν για την επόμενη δουλειά. Αυτή που θα άλλαζε για πάντα τη ζωή μου. Ήταν μια μικρότερη δουλειά. Επρόκειτο να χτίσουμε μια προέκταση του ορόφου ενός σφαγείου στο εργοστάσιο IBP στην πόλη Perry της Αϊόβα. Σε αυτό το υπό πλήρη λειτουργία σφαγείο είδα τους πιο φρικτούς φόνους που θα μπορούσε κανείς να δει. Επειδή ήταν παλιά εγκατάσταση, μας καλούσαν διαρκώς για να κάνουμε συντήρηση σε όλη τη μονάδα. Από το манτρί μέχρι το σφαγείο, κατά τη διάρκεια των 5 μηνών ήμουν συνένοχος και συνεργός σε όλα.

Όταν ξεκίνησα, οι μυρωδιές, το θέαμα και οι ήχοι ήταν καταθλιπτικοί. Έλεγα συνέχεια στον εαυτό μου, "Αυτό είναι το φαγητό σου, μην αηδιάζεις". Μέσα σε 6 έως 8 εβδομάδες ένιωσα ψυχικά νεκρός. Για 12 ώρες, μερικές φορές 15, δούλευα μέσα στο αίμα.

Όπως τις 3 ημέρες που δούλευα στις υδραυλικές εγκαταστάσεις έχοντας γδαρμένα γουρουνία να με κοιτάζουν.

Ή όπως την περίοδο που έπρεπε να χειρίζομαι το περονοφόρο ακριβώς δίπλα από σωρούς "ελαττωματικών" γουρουινιών που ήταν "ακατάλληλα για ανθρώπινη κατανάλωση". Για τον ένα ή τον άλλο λόγο τα είχαν στοιβάξει και τα είχαν αφήσει εκτεθειμένα στο κρύο μέχρι να πεθάνουν. Από όλες τις φρικαλεότητες που έχω βιώσει, αυτός ο σωρός νεκρών ζώων στοιχειώνει ακόμα την ψυχή μου.

Στη συνέχεια ήρθε η μέρα που άλλαξε τη ζωή μου. Μαζεύαμε τα εργαλεία μας και καθαρίζαμε, όταν ένα γουρούνι που είχε υποστεί ηλεκτροσόκ και είχε κρεμαστεί ανάποδα για να αιμορραγήσει μέχρι θανάτου ξύπνησε, άρχισε να έχει σπασμούς και έπεσε από το τσιγκέλι. Άρχισε να τρέχει προς το μέρος μου και των υπολοίπων εργατών. Τρεις εργαζόμενοι του IBP άρχισαν να το κυνηγούν. Ένας με ένα μεταλλικό σωλήνα και δύο με ρόπαλα του μπείζμπολ. Άρχισαν να χτυπούν το γουρούνι μέχρι θανάτου. Γύρισα το κεφάλι μου για να μη βλέπω όπως νόμιζα ότι θα έκανε οποιοσδήποτε... αλλά έκανα λάθος. Όπως αποδείχθηκε, ήμουν πρόσωπο με πρόσωπο με τους συναδέλφους μου. Καθώς άκουγα τις κραυγές του ζώου μόλις 30 μέτρα πίσω μου, είδα τους συναδέλφους μου να πανηγυρίζουν και να ζητωκραυγάζουν, να εκστασιάζονται κάθε φορά που ακουγόταν ένας γδούπος, να γελούν και να γιορτάζουν με το βίαιο θάνατο ενός αισθανόμενου όντος.

Εκείνη τη νύχτα στο δωμάτιο του ξενοδοχείου μου, έτρεχαν συνέχεια οι εικόνες αυτές στο μυαλό μου. Αηδίασα με τον εαυτό μου. Αηδίασα με την ανθρωπότητα. Στα-

μάτησα να τρώω κρέας. Λίγες μέρες αργότερα ο εργοδότης μου με πλησίασε και με ρώτησε αν χρειάζομαι να μου δανείσει χρήματα. Είπα, "Όχι, γιατί ρωτάτε;"

Είπε ότι είχε παρατηρήσει ότι έτρωγα μόνο φυστικοβούτυρο και μαρμελάδα και νόμιζε ότι δεν είχα χρήματα. Του είπα ότι δεν ήμουν άφραγκος και ότι ήμουν απλά σταμάτησα να τρώω κρέας. Άρχισε να με κοροϊδεύει και να με αποκαλεί "άνθρωπο των σπηλαίων". Παραιτήθηκα επί τόπου.

Γύρισα σπίτι μου και ξεκίνησα να διαβάζω για τα Δικαιώματα των Ζώων. Έγινα βίγκαν και άρχισα να συμμετέχω ενεργά σε μια τοπική συλλογικότητα. Για χρόνια συζητούσα με ανθρώπους. Δούλεψα σε καταφύγια ζώων και έσωζα ζώα όποτε μπορούσα.

Δεν αισθάνθηκα ποτέ ότι ό,τι έχω κάνει ή θα κάνω για λογαριασμό της Μητέρας Γης και των ζώων της είναι αρκετά. Οι μηχανές που κατασκεύασα το 1996 εξακολουθούν να δολοφονούν, ακόμα και τώρα που γράφω. Αισθάνομαι ένοχος και ντρέπομαι γι' αυτό. Αλλά αυτό επίσης με κάνει και πιο δυνατό. Τίποτα δε θα με κάνει να ξεχάσω τα δεινά του εκτροφείου ζώων αποκαλούμενης ελεύθερης βοσκής, η οποία είναι εξίσου άρρωστη, λάθος, περιττή και αδικαιολόγητη.

Σε όλες τις επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται τα ζώα, ο κύκλος της κακοποίησης θα κλείσει με τον θύτη (άνθρωπο) να γίνεται θύμα της δικής του αλαζονείας. Για παράδειγμα, ο παππούς μου ήταν εκτροφέας γουρουινών και δεν τον γνώρισα ποτέ. Πέθανε τη χρονιά που γεννήθηκα, αφού η αμμωνία από τις ακαθαρσίες των γουρουινών κατέστρεψε τους πνεύμονές του. Οι ίδιες ακαθαρσίες από γειτονικά εκτροφεία γουρουινών στη δεκαετία του 70 δηλητηρίασαν τα υπόγεια ύδατα, επιτρέποντας σε υψηλά επίπεδα ραδίου να μολύνουν το πόσιμο νερό. Ακόμα και σήμερα, σε ορισμένες περιοχές του Midwest, θα πρέπει να υπογράψεις υπεύθυνη δήλωση ότι γνωρίζεις ότι το πόσιμο νερό είναι επικίνδυνο για την υγεία σου και ότι δεν έχεις πρόβλημα με αυτό για να σε συνδέσουν στο δίκτυο ύδρευσης.

Το είπα και πριν, αλλά αξίζει να το επαναλάβω. Αυτές οι βιομηχανίες θανάτου είναι τρομοκράτες για τα ζώα και τη Γη.

Όχι εκείνοι που αγωνίζονται εναντίον τους.

Τα μπλουζ του σφαγείου

(Γιατί είμαι vegan -μέρος 2ο)

Τα γουρούνια έχουν αλλοιωθεί γενετικά για τόσο καιρό που δεν γνωρίζουμε πλέον πολλά από τα φυσικά χαρακτηριστικά τους. Γνωρίζουμε πως στην φύση κανένα γουρούνι δεν είναι ροζ. Αυτή είναι μια γενετική τροποποίηση γιατί στους ανθρώπους αρέσει το “ανοιχτόχρωμο χοιρινό”. Γνωρίζουμε επίσης πως κανένα γουρούνι στο φυσικό του περιβάλλον δεν φτάνει τις 800 λίβρες το οποίο είναι ένα γελοίο παχύσαρκο μέγεθος. Πολλές φορές όταν δούλευα στην IBP (Iowa Beef Producers- Παραγωγοί βοδινού κρέατος Αϊόβα- που είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός “χοιρινού” στα μεσοδυτικά και είμαι αρκετά σίγουρος και για το έθνος) έβλεπα γουρούνια που είναι τόσο αφύσικα υπέρβαρα ώστε ένα ή το σύνολο των άκρων τους συνθλίβονταν από το βάρος τους. Σε αυτό μου το δοκίμιο σκοπεύω να μεταβώ πίσω σε αυτή την αίθουσα της φρίκης για να αναφέρω λεπτομερέστερα τα βάσανα των σκεπτόμενων, συναισθανόμενων και αισθανόμενων όντων, που γνωρίζουμε ως γουρούνια, και υποφέρουν στα χέρια σπισιστών και καταπιεστών ανθρώπων.

Νωρίς το πρωί, ξεκινάν να φθάνουν μισογεμισμένα φορτία των καταδικασμένων γουρουνιών στο σφαγείο. Είναι πακεταρισμένα με “τις κωλότρυπες στους αγκώνες” όπως αναφέρουν τόσο περιεκτικά οι οδηγοί. Τουλάχιστον 3 γουρούνια σε κάθε φορτηγό θα κριθούν “ακατάλληλα για ανθρώπινη κατανάλωση”, συνήθως λόγω των τεράστιων αποστημάτων στα πίσω πόδια τους. Αυτό συμβαίνει γιατί σε κάθε νταλικά πάντα μερικά γουρούνια κολλάνε με τα οπίσθια τους στην σχάρα της τρύπας απ’ όπου διέρχεται ο αέρας. Όταν αυτό συμβαίνει τους δημιουργούνται (σο. στα οπίσθια) φρικιαστικές φουσκάλες από μία 30ωρη μετακίνηση σε αυτή την κατάσταση. Φανταστείτε να κάθεστε σε ένα σχολικό λεωφορείο χωρίς παντελόνια και ένα τρίφτη τυριού για κάθισμα. Κατά την άφιξη ένας επόπτης της IBP επιθεωρεί τα γουρούνια. Κάθε γουρούνι που δεν μπορεί να “χρησιμοποιηθεί” καθόλου πετάγεται έξω με την δυνατότητα να πεθάνει είτε από την έκθεση στο κρύο είτε από την πείνα. Δεν είναι ασυνήθιστο να βλέπεις τους οδηγούς ή τους επόπτες της IBP να μαχαιρώνουν τα γουρούνια με σουγιάδες στα πίσω πόδια για να σκάσουν τα αποστήματα και να συνεχίζουν την δουλειά τους σαν να μην έγινε τίποτα. Τα γουρούνια στην συνέχεια φιλτράρονται από την πίσω μεριά της νταλίκας μέχρι τους διαδρόμους της μάντρας. Αυτή είναι μια πολύ προσωρινή περιοχή κράτησης όπου τα γουρούνια περιμένουν να σκοτωθούν. Στην αντίθετη πλευρά από την αποβάθρα της νταλίκας είναι ο “βλαστός”. Όλα τα γουρούνια εξαναγκάζονται να μπουν σε αυτή την ενιαία διαδρομή θανάτου φτιαγμένη από ατσάλι-

νους σωλήνες. Με το που μπουν μέσα στον “βλαστό”, βρίσκονται σε πορεία θανάτου καθώς δεν μπορούν να γυρίσουν πίσω και εξαιτίας της σταθερής ροής των καταδικασμένων αδελφών τους που εξαναγκάζονται να μπουν από πίσω τους, δεν μπορούν να σταματήσουν. Τα γουρούνια έχουν την γνωστική ικανότητα ενός 5χρονου παιδιού. Είναι πολύ έξυπνα και αντιλαμβάνονται πολύ καλά τι συμβαίνει. Τρέμουν από τον φόβο ενώ μερικά είναι τόσο φοβισμένα που χάνουν τον έλεγχο των σωματικών τους λειτουργιών.

Άλλα λιποθυμούν και σπρώχνονται με τις κοιλιές τους στον θάνατο. Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει καμία διακοπή.

Η επόμενη φρίκη είναι ανυπόστατη. Στην κορυφή του “βλαστού” υπάρχει μια απότομη ράμπα 45 μοιρών, στην κορυφή της οποίας υπάρχει ένα ηλεκτρισμένο μπουλόνι που σπρώχνει έξω και τραντάζει τα γουρούνια στο κεφάλι για να χάσουν τις αισθήσεις τους. Έπειτα προσγειώνονται στο έδαφος αναισθητά ή ξύπνια και παραλυμένα στον ιμάντα του μεταφορέα. Εκεί συναντάνε το “αυτοκόλλητο”. Το “αυτοκόλλητο” κάνει την δουλειά του μαχαιρώματος των γουρουνιών στο λαιμό και της αγκίστρωσης των πίσω ποδιών τους, έτσι ώστε να αιμορραγούν μέχρι θανάτου ενώ κρέμονται ανάποδα. Στο εργοστάσιο της IBP στο Πέρρυ της Αϊόβα, οι εργαζόμενοι στο “αυτοκόλλητο” φοράνε μάσκες του χόκεϊ, ώστε αν κάποιος γουρούνη ανακτήσει τις αισθήσεις του προσωρινά και τους κλωτσήσει στο πρόσωπο, να μπορούν να προστατευτούν. Μπορείτε να φανταστείτε να είστε κρεμασμένοι ανάποδα από έναν τρελό με μια μάσκα του χόκεϊ και να έχετε τον λαιμό σας κομμένο! Τόσα πολλά για την ευήμερη “ανθρωπιστική σας σφαγή”! Πολύ γρήγορα ξυπνάνε αναβλύζοντας αίμα από τον λαιμό τους ενώ ταξιδεύουν ανάποδα σε έναν διάδρομο παγωμένου αίματος. Το πάτωμα από κάτω τους έχει μια κλίση γωνίας 45 μοιρών έτσι ώστε ένα μεγάλο μέρος του αίματος να καταλήγει στις δεξαμενές αίματος, ένα επίπεδο κάτω από τον «όροφο των φόνων» σε ένα τμήμα που ονομάζεται «διαχωρισμός». Με το που ξυπνήσουν αρχίζουν να κλωτσάνε και πανικοβάλλονται. Αυτό είναι καλό σύμφωνα με τα πρότυπα της βιομηχανίας, διότι επιταχύνει την εξωτερική αιμορραγία. Στην κορυφή αυτού του πλαισιωμένου (σχήματος «A») αγκιστρωμένου οδηγού, η αργή βόλτα έχει τελειώσει. Γλιστράνε κατά μήκος του καναλιού της αγκίστρωσης πολύ γρήγορα, περίπου 35 πόδια καθοδικά και 40 πόδια σε μήκος. Εξαιτίας αυτής της ολίσθησης σε οξεία γωνία, περίπου ένα στα εκατό γουρούνια θα πέσει απ’ το αγκίστρι του και θα καταλήξει κάτω στο πάτωμα. Εκεί θα μείνουν βουτηγμένα στο αίμα που βρέχει κάτω από τον «διάδρομο ολίσθησης» παραπάνω. Σε κάθε στροφή που αλλάζει, η γραμμή σταματάει τόσο ώστε να υπέρ-ψεκαστεί η «ζελατίνα» στα «πεσμένα γουρούνια» και να τα αγκιστρώσει πίσω για την «παραγωγή» στον «όροφο των φόνων».

Ενδεχομένως από την ώρα που θα φθάσουν σε αυτό το σημείο να είναι νεκρά αλλά αυτό δεν συμβαίνει πάντοτε. Το πρώτο μηχανήμα είναι ο «κρούστης». Αυτή η μηχανή μοιάζει με τους κυλίνδρους ενός πλυντηρίου αυτοκινήτων μόνο που οι κύλινδροι αυτοί έχουν παχιά σχοινιά από νάιλον με κόμπους στις άκρες. Αυτή η μηχανή βγάζει την τρίχα από τα γουρούνια. Το επόμενο μηχανήμα είναι το «πλυντήριο». Αυτό το μηχανήμα είναι μια μεγάλη και ζεματιστή μπανιέρα/λεκάνη.

Αυτή η μηχανή παίρνει τα υπολειπόμενα μαλλιά από αυτά που δεν κατάφερε να βγάλει ο «κρούστης» και μαλακώνει το δέρμα για « αποσυναρμολόγηση». Από αυτό το σημείο τα πάντα λειτουργούν με «ρυθμούς σπασίματος λαιμών». (Ένας όρος που επινοήθηκε από τον κλάδο των σφαγείων σε σχέση με την ταχύτητα με την οποία τα σκοτώνουν στον «όροφο των φόνων». Τα κεφάλια και οι σπλές τους κόβονται. Η σάρκα αποφλοιώνεται, αλατίζεται και στοιβάζεται σε παλέτες για να σταλθεί σε μια εγκατάσταση βυρσοδεψίας. Οι νευρώσεις πριονίζονται και σπάζονται και τα σπλάχνα πετιούνται σε δίσκους ανοξειδωτου χάλυβα και ταξιδεύουν κατά μήκος ενός ιμάντα μεταφοράς για να ενσωματωθούν με τις δεξαμενές του αίματος, τα κλουβιά των οστών και άλλα δοχεία απορριμμάτων.

Κάθε σφαγείο έχει ένα τμήμα ή μερικές φορές ξεχωριστή εγκατάσταση στον ίδιο χώρο που χρησιμοποιείται για τον «διαχωρισμό». Μία ακριβέστερη περιγραφή θα μπορούσε να είναι ως «μάντρα του θανάτου». Δεξαμενές αίματος, κάδοι οστών, 40 γαλόνια βαρέλια από μάτια κ.ο.κ. ο κλάδος των σφαγείων βρίσκεται σε συνεργασία με πάρα πολλούς παραγωγούς τροφίμων για να κρύψει τα σκουπίδια των θανάτων τους σε διάφορα τρόφιμα. Πολλά ψωμιά μαζικής παραγωγής έχουν σκόνη από οστά στο μείγμα τους. Οι ζελατίνες και το λαρδί ενσωματώνονται σχεδόν σε όλα τα μικρά κέικ και τα εμπορικά σήματα ελαστικών αυτοκινήτων και φορτηγών. Το αίμα χρησιμοποιείται για τυριά, ένα συγκολλητικό και παράδοξο συστατικό για το τυρί. [Χορτοφάγοι συγγνώμη αλλά το τυρί σας δεν είναι χορτοφαγικό. Είναι ένας συνδυασμός γαλουχίας και αίματος]. Και όλο και συνεχίζεται.

Πρέπει να ειπωθεί πως ο «διαχωρισμός» είναι ένα τόσο αηδιαστικό και άθλιο χάλι που λίγοι μπορούν να το αντέξουν. Κάποτε έπρεπε να κάνω μια εργασία συγκόλλησης σε μια δεξαμενή αίματος και οι μυρωδιές ήταν τόσο έντονες, ώστε τις τέσσερις ώρες που χρειάστηκαν για να ολοκληρωθεί το έργο τις πέρασα κάνοντας εμετό σε έναν κουβά, διασκεδάζοντας τους υπόλοιπους εργαζομένους. Μακάρι να μπορούσα να περιγράψω ακριβέστερα το κακό και την παραφροσύνη ενός εργοστασίου IBP. Αλλά δεν μπορώ. Οι λέξεις και τα βίντεο απλά λένε μια μικρή αλήθεια της βρωμιάς και της μιζέριας. Δεν μπορώ να περιγράψω τις μυρωδιές, τις κραυγές ή τον τρόπο που αυτά τα ζώα βιώνουν. Έτσι, συχνά οι ακτιβιστές για τα Δικαιώματα των Ζώων θα κολλήσουν σε μια λεπτομέρεια ή ένα μέρος της διαδικασίας των φόνων αλλά σας λέω πως είναι αρρωστημένο και λάθος από την αρχή μέχρι το τέλος! Θα πω αυτό επίσης, πως δεν είναι εκ προθέσεως σκληρό.

Αυτός είναι ο τρόπος που πρέπει να γίνει ώστε να τραφούν πολλά εκατομμύρια ανθρώπων και πολλά δισεκατομμύρια ζώων. Σε αυτούς τους ανθρώπους που σκοτώνουν ζώα όλη την ώρα και όσο πιο γρήγορα τεχνολογικά δυνατόν γίνεται, είναι παράλογο να τους ζητήσεις ταυτόχρονα την φροντίδα γι' αυτά. Όχι! Ηαπάντηση βρίσκεται στο να γίνουμε VEGAN και να καταστρέψουμε αυτά τα στρατόπεδα του θανάτου, να τα ισοπεδώσουμε στο έδαφος σαν να ήτανε το Άουσβιτς ή το Νταχάου! Γιατί αυτό ακριβώς είναι, στρατόπεδα συγκέντρωσης στην εκατοστή!

Αλλά πριν με πάει μακριά ο θυμός μου, ας επιστρέψουμε στο σφαγείο ώστε να εξηγήσω επίσης την ανθρώπινη καταπίεση. Οι εργαζόμενοι στους γρύλους, αυτοί που

ασχολιούνται με όλο το πηχτό αίμα, την βρωμιά και τον κίνδυνο είναι γνωστοί και ως «λευκοκαπελάδες». [Στην IBP, η θέση σου στην ιεραρχία φοριέται στο κεφάλι σου με το χρώμα του σκληρού καπέλου σου, που υποδηλώνει τον βαθμό σου]. Οι λευκοκαπελάδες ήταν όλοι Αφρικανοί μετανάστες εκτός από τα πληρώματα καθαρισμού που ήταν Λατίνοι μετανάστες. Οι λευκοκαπελάδες δούλευαν στον «όροφο των φόνων», διαχωρίζοντας και στοιβάζοντας τα στοιβαγμένα δέρματα. Πληρώνονται στο πραγματικά ελάχιστο και δεν υπάρχει κανένα απολύτως περιθώριο παρέκκλισης του μισθού (σ. προς τα πάνω). Δουλεύουν 12 ώρες βάρδια με ένα 20λεπτο γεύμα και δύο 10λεπτα διαλείμματα.

Απειλούνται διαρκώς με γραπτές προειδοποιήσεις για την παραμικρή απόκλιση από τους κανόνες ή την επιβράδυνση της παραγωγής. Τρεις γραπτές προειδοποιήσεις μέσα σε ένα εξάμηνο και απολύονται, ωθούνται προς μετανάστευση και απελαύνονται. Περίπου 1 στους 5 λευκοκαπελάδες έχει χάσει το δάχτυλο του ή μέρος αυτού από την δουλειά σε εξευτελιστικά ξέφρενους ρυθμούς πάνω από ψαλίδια και πριόνια πεπιεσμένου αέρα.

Οι επόπτες των λευκοκαπελάδων είναι οι «κιτρινοκαπελάδες». Υπάρχουν τρεις κιτρινοκαπελάδες σε κάθε περιοχή της εγκατάστασης με εξαίρεση τον «όροφο των φόνων» που έχει πέντε. Κάθε κιτρινοκαπελάς που γνώρισα ποτέ μου ήταν ένας εξαιρετικά θυμωμένος 30άρης-40άρης, του οποίου η κύρια εργασία απ' ότι φαίνεται ήταν να γελοιοποιήσει και να φοβίσει τους λευκοκαπελάδες. Εγώ ήμουν κυανοκαπελάς» που σήμαινε πως ήμουν εργαζόμενος κατασκευής για έναν ανεξάρτητο εργολάβο, δεν έπρεπε να συγχέομαι με τους άντρες συντήρησης της IBP που φορούσαν «κόκκινα καπέλα». Είχα πλήρη ελευθερία μετακίνησης στην εγκατάσταση και μου ήταν επιτρεπτό να βρίσκομαι οπουδήποτε, οποιαδήποτε στιγμή. Αυτού του είδους η ελευθερία εξόργιζε τους κιτρινοκαπελάδες.

Περισσότερες από μία φορές χρειάστηκε να εξηγήσω ότι η εργασία μου δεν «ήταν δουλειά τους» και να μείνουν έξω από τον δρόμο μου. Τα αφεντικά των κιτρινοκαπελάκηδων είναι οι πρασινοκαπελάκηδες. Οι πρασινοκαπελάκηδες είναι σπάνια παρόντες στον όροφο και βρίσκονται μόνο εάν είναι παρόντες οι άνθρωποι του USDA (Τμήμα Γεωργίας Ηνωμένων Πολιτειών) ή έχει σταματήσει η παραγωγή για οποιονδήποτε λόγο. Οι άνθρωποι του USDA είναι γνωστοί ως «λευκοπαλτάδες» ονομασία που οφείλεται στις λευκές μπλούζες εργασίας τους. Οι άνθρωποι λοιπόν του USDA έχουν πραγματική εξουσία. Μπορούν να κλείσουν μία εγκατάσταση χωρίς ειδοποίηση, ανά πάσα στιγμή και για οποιαδήποτε χρονικό διάστημα. Για τον λόγο αυτό είναι όλοι νευρικοί όταν οι λευκοπαλτάδες είναι παρών.

Αλλά όπως είπα η ζήτηση για το κρέας είναι τεράστια. Το μερίδιο των προμηθευτών δεν μπορεί να καλυφθεί αν μία εγκατάσταση κλείσει ακόμα και για 24 ώρες. Ο καθένας που εργάζεται σε ένα σφαγείο βλέπει τόσες πολλές παραβιάσεις των κανόνων υγιεινής μονάχα μέσα σε μια μέρα που δεν θα μπορούσε να τις μετρήσει όλες, αν είχε προσπαθήσει. Οι λευκοπαλτάδες το γνωρίζουν αυτό, οπότε ο τρόπος που δουλεύει μια επιχείρηση δεν αποτελεί έκπληξη. Στην ουσία δεν υπάρχουν αιφνιδιαστικές επικέψεις. Τρεις μέρες πριν να έρθει ένας επόπτης του USDA, το σφαγείο έχει ειδοποι-

ηθεί. Την ημέρα της επιθεώρησης γίνεται ένας μαζικός καθαρισμός του εργοστασίου. Οι λευκοπαλάδες περπατάνε από το ένα άκρο του εργοστασίου στο άλλο με την μούρη τους χωμένη σε ένα πρόχειρο ενώ πλευρίζονται και από τις 2 πλευρές από τους πρασινοκαπελάκηδες. Η γραμμή παραγωγής των θανάτων προσωρινά επιβραδύνεται όσο είναι μέσα στο κτίριο. Η όλη επιθεώρηση διαρκεί περίπου μισή ώρα. Πριν ακόμη οι άνθρωποι του USDA φύγουν από το πάρκινγκ, γυρνάμε σε «ρυθμούς σπασίματος λαιμών» και βρώμικο πηχτό αίμα.

Αρκετό καιρό μετά αφού έφυγα από εκείνη την φρικτή εγκατάσταση στο Πέρρου της Αιόβα και έγινα vegan, αναρωτήθηκα γιατί εμείς ως «πολιτισμένη» κοινωνία επιτρέπουμε να συμβαίνει αυτό το πράγμα? Γιατί εγώ προσωπικά δεν είχα παρέμβει όταν είχα βρει την ευκαιρία? Γιατί μου είχε πάρει αρκετά χρόνια μαρτυρίας αυτής της θηριωδίας ώστε να αρχίσω να μιλάω σοβαρά γι' αυτήν και να την καταπολεμάω? Η απάντηση σε όλα μου αυτά τα ερωτήματα είναι μία λέξη: Σπισσιμός. Εμείς, ως ανθρωπότητα αισθανόμαστε πως είμαστε εγγενώς καλύτεροι και πιο σημαντικοί από όλες τις άλλες μορφές ζωής μαζί. Έτσι πιστεύουμε πλήρως πάνω σε αυτό το δόγμα, ακόμα και κάποιοι που είναι vegan και ακτιβιστές για τα Δικαιώματα των Ζώων, το υποστηρίζουν πλήρως με τον δικό τους σπισσιμό. Διότι αν είχαμε την πραγματική συναίσθηση της άσχημης σφυρηλάτησης που δέχονται τα ζώα, που οι άνθρωποι αποκαλούν «τρόφιμα», το κίνημα για την απελευθέρωση τους θα ήταν πολύ πιο αχόρταγο και μαχητικό απ' ότι είναι τώρα. Αντί της παρηγοριάς μεταξύ μας του πόσο «αισθανόμαστε τον πόνο τους», (που δεν τον αισθανόμαστε) ή στο να καταρρέουμε κάθε φορά που βλέπουμε ή σκεφτόμαστε την κατάσταση τους (το οποίο βοηθάει ένα καταδικασμένο ζώο τόσο περίπου όσο και η πλήρης απάθεια), θα έπρεπε εκ των προτέρων να κάνουμε κάτι γι' αυτό.

Η σωστή απάντηση στο κακό δεν είναι ο φόβος. Η σωστή απάντηση στην φαυλότητα δεν είναι η ανικανότητα. Η σωστή απάντηση στην αναισθησία δεν είναι το να κλαις ανεξέλεγκτα. Η σωστή απάντηση στο κακό, την φαυλότητα και την αναισθησία είναι η οργή, η σύγκρουση και η δράση! Πρέπει να κοιτάζουμε βαθιά μέσα στον εαυτό μας και να είμαστε ειλικρινείς για το πόσο πιο έντονα θα αισθανόμασταν εναντίον αυτών των φρικαλεοτήτων και παρανοϊκοτήτων αν αυτές συνέβαιναν σε ανθρώπους, και να γεφυρώσουμε αυτό το κενό στον «δικό μας σπισσιμό». Για την ημέρα που θα κόψουμε να κλαίμε όλη την ώρα για τα ζώα! Και θα αρχίσουμε να παλεύουμε όλη την ώρα για τα ζώα! Η μητέρα Γη μας και τα Έθνη των Ζώων χρειάζονται από εμάς να είμαστε αποτελεσματικοί και όχι προσβεβλημένοι. Η αλήθεια είναι ότι εμείς, οι αυτοανακηρυγμένοι υπερασπιστές των ζώων έχουμε μεγαλύτερη γνώση γι' αυτές τις φρικαλεότητες. Επίσης, πιθανόν είναι να έχουμε και μεγαλύτερη ευαισθησία γι' αυτά τα θέματα. Και εγώ ισχυρίζομαι επομένως, ότι έχουμε και μεγαλύτερη ευθύνη ώστε να κάνουμε κάτι γι' αυτό. Το να έχεις μεγαλύτερη γνώση για ένα έγκλημα και να μην κάνεις τίποτα γι' αυτό, είναι από μόνο του ένα έγκλημα. Λέγεται συνενοχή.

Ορίστε κάποια γνώση. Ο αριθμός των Ζώων που πεθαίνουν κάθε χρόνο για την γούνα, την ψυχαγωγία και την ζωτομία παγκοσμίως είναι ο ίδιος αριθμός με τον αριθμό των νεκρών ζώων στην Αμερικάνικη βιομηχανία συσκευασίας κρέατος μέσα σε μία μέρα!

Πάνω από το μισό του φρέσκου πόσιμου νερού χρησιμοποιείται για την κτηνοτροφία! Ο νούμερο ένα παράγοντας ρύπανσης του νερού μας είναι οι απορροές, γνωστές επίσης και ως σκατά από εκτρεφόμενα ζώα. Ο νούμερο ένα ένοχος της αποψίλωσης των δασών και του εκτοπισμού των αυτοχθόνων είναι η βιομηχανία του κρέατος! Αλλά απλά γνωρίζοντας αυτά τα πράγματα, δεν θα τα αλλάξει κιόλας. Κάθε τι από το να ξέρεις απλά μια συνταγή είναι στο να σκοπεύεις να την φας επίσης.

Έρθε η ώρα να απελευθερώσετε, να εκπαιδεύσετε και να ταράξετε.

Απελευθέρωση των Ζώων, όποιο κι αν είναι το κόστος!!

περί χορτοφαγίας

του *Ελιζέ Ρεκλύ*

Εισαγωγή

Κείμενο που κυκλοφόρησε σε τεύχος του περιοδικού *Ευτοπία*, "Ο χορτοφάγος Ελιζέ Ρεκλύ". Εισαγωγικά σχόλια για το άρθρο «Περί χορτοφαγίας» του Ρεκλύ του Σταύρου Καραγεωργάκη.

Ο Ελυζέ Ρεκλύ (1830-1905), γνωστός γεωγράφος και μελετητής, σ' αυτό του το κείμενο που δημοσιεύτηκε στο *Humane Review* το 1901 μάς παρέχει μια σχετικά ανοίκεια προσέγγιση για τη χορτοφαγία. Η συγκεκριμένη προσέγγιση μπορεί να φαντάζει περίεργη για πολλούς λόγους, με πιο σημαντικό ότι οι περισσότεροι που καταφεύγουν σήμερα στη χορτοφαγική διατροφή το κάνουν για λόγους ηθικής ή υγιεινής διατροφής. Αν ισχύει το πρώτο, αυτή η ηθική στάση στηρίζεται στην απόρριψη της κυριαρχικής θέσης του ανθρώπου στη φύση, και ειδικότερα στην, μεταξύ άλλων και ιουδαιοχριστιανική αντίληψη, περί χρησιμοθηρικής αντιμετώπισης των άλλων ζώων. Στη δεύτερη περίπτωση οι χορτοφάγοι θεωρούν ότι η σάρκα, υπερπλήρης τοξινών και άλλων βλαβερών ουσιών, συμβάλλει στην ανάπτυξη διαφόρων νόσων του ανθρώπινου οργανισμού.

Το χορτοφαγικό κίνημα απογειώθηκε μετά το 1975, μετά την έκδοση δηλαδή του βιβλίου *Η Απελευθέρωση των Ζώων* του Πίτερ Σίνγκερ,¹ που δικαίως αποκλήθηκε η «βίβλος της χορτοφαγίας». Εκεί ο Σίνγκερ ανέπτυξε μια ωφελιμιστική, με τη φιλοσοφική και όχι καθημερινή σημασία του όρου, επιχειρηματολογία, στηρίζοντας τη θεώρησή του στην ηθική αντιμετώπιση της δυνατότητας των άλλων ζώων να βιώνουν το αίσθημα της ευχαρίστησης και του πόνου. Έκτοτε, πέραν των κινήματων για την απελευθέρωση των ζώων και του χορτοφαγικού κινήματος, αναπτύχθηκε μια πλούσια φιλοσοφική παράδοση που περιλαμβάνει εκατοντάδες βιβλία, εξειδικευμένα περιοδικά, ακόμα και ακαδημαϊκά μαθήματα.

Ωστόσο, το χορτοφαγικό κίνημα των τελευταίων δεκαετιών του 20ου αιώνα, δεν

1. Singer, Peter, *Animal Liberation: A New Ethics for Our Treatment of Animals*, New York Review/Random House, New York, 1975

ήταν το πρώτο στην ανθρώπινη ιστορία. Φαίνεται ότι ένα χορτοφαγικό κίνημα είχε ξεπηδήσει τον 19ο αιώνα στην Αγγλία με μια σχετική ανταπόκριση και την ίδρυση εταιριών για την προστασία των ζώων. Ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον όμως παρουσιάζει η χορτοφαγική στάση των πυθαγορείων και άλλων φιλοσόφων στον αρχαίο ελλαδικό χώρο.² Αν και οι λόγοι που οδήγησαν τους πυθαγορείους σε μια τέτοια στάση είναι εξαιρετικά πολύπλοκοι, και μάλλον όχι εντελώς σαφείς σ' εμάς σήμερα, είναι βέβαιο ότι η στάση αυτή οφείλονταν εν μέρει και σε μια αντίληψη συντροφικότητας προς τα άλλα είδη.

Που έγκειται όμως το ενδιαφέρον για τη χορτοφαγία του Ρεκλύ; Σε δύο λόγους: Πρώτον στο γεγονός ότι πολιτικοποιεί το ζήτημα της ηθικής αντιμετώπισης των άλλων ζώων και δεύτερον ότι η επιχειρηματολογία του δε στηρίζεται αποκλειστικά στον ορθό λόγο, αλλά και στο συναίσθημα. Ξεκινώντας από το δεύτερο, πρέπει να αναφέρουμε ότι η φιλοσοφική υποστήριξη της χορτοφαγίας στον 20ο αιώνα βρίσκεται στη φιλοσοφική παράδοση του ορθολογισμού. Ο ορθός λόγος μάς οδηγεί στην απόρριψη της θέσης ότι τα άλλα ζώα δεν πονούν, δεν έχουν ηθικά δικαιώματα κλπ. Υπάρχει όμως και μια άλλη προσέγγιση στο θέμα η οποία αντιμετωπίζει την ηθική μας στάση από μια συναισθηματική σκοπιά, στηριζόμενη σε μια θεωρία ηθικών συναισθημάτων, κυρίως στην ηθική ψυχολογία του Ντέιβιντ Χιουμ.³ Πρόκειται για μια ηθική που ομιλεί για μια «συμπάθεια» (sympathy) προς τα άλλα ζώα, υπό την έννοια ότι ο άνθρωπος κινητοποιείται συναισθηματικά από το ον που υποφέρει, αφού πρώτα μέσω της ενσυναίσθησης (empathy) αντιλαμβάνεται ότι η κατάσταση που βιώνει αυτό το ον είναι αντίστοιχη με αυτές που βιώνει το ηθικό υποκείμενο. Όπως παρατηρεί λοιπόν κανείς στο κείμενο του Ρεκλύ, είναι δυνατόν να το εντάξουμε σε μια τέτοια προσέγγιση: φρίττει στη θέα του αίματος, βιώνει την κακομεταχείριση, και γι' αυτό καταφεύγει στη χορτοφαγία. Η θέα του χυμένου αίματος άλλωστε προκαλούσε αποστροφή στους πυθαγορείους και στους επιγόνους τους. Έγραφε ο Πλούταρχος:

Εσάς τους τωρινούς όμως ποια λύσσα και ποια αχόρταγη λαχτάρα σας οδηγεί να βάφετε τα χέρια σας με αίμα, τη στιγμή που σας προσφέρονται τόσα για τις ανάγκες σας; (...) Δεν ντρέπεστε να ανακατεύετε τους ήμερους καρπούς με αίμα από σφαγή;

Αποκαλείτε άγρια ζώα τα φίδια, τις λεοπαρδάλεις και τα λιοντάρια, ενώ οι ίδιοι σφάζετε και σκοτώνετε χωρίς να τους αφήνετε περιθώρια να σας ξεπεράσουν σε ωμότητά.»⁴

Ενώ λοιπόν σήμερα, έναν αιώνα και πλέον από τότε που ο Ρεκλύ έγραψε το κείμενό του «Περί χορτοφαγίας» οι ηθικοί χορτοφάγοι κινητοποιούνται είτε από τη θεωρία του ωφελιμισμού, είτε αυτή των δικαιωμάτων, ο γάλλος γεωγράφος φαίνεται ότι προτιμά μια επιχειρηματολογία που δε στηρίζεται αποκλειστικά στον ορθό λόγο. Για την ακρίβεια δεν έχει ως εφιαλτήριο τον ορθό λόγο αλλά το συναίσθημα. Είναι πολύ εν-

2. Για το ζήτημα βλέπε το ενδιαφέρον βιβλίο Dombrowski, Daniel A., *Vegetarianism, The Philosophy Behind the Ethical Diet*, Wellingborough, Thorsons, 1984. Βλέπε επίσης Sorabji, Richard, *Animal Minds and Human Morals, The Origins of the Western Debate*, Duckworth, London, 1993.

3. Hume, David, *An Enquiry Concerning the Principles of Morals*, 1777.

4. Πλούταρχος, «Περί Σαρκοφαγίας», Λόγος Α, στο Πλούταρχος, *Ηθικά*, τομ. 25, Κάκτος, Αθήνα, 1996 (994Α).

διαφέρουν ότι σήμερα μια τέτοια «συναισθηματική προσέγγιση» στο ζήτημα της ηθικής αντιμετώπισης των ζώων υπερασπίζονται κάποιες φιλόσοφοι και ακτιβίστριες στο πλαίσιο μιας οικοφεμινιστικής σκοπιάς, όχι μόνο εν γένει του οικολογικού προβλήματος αλλά και ειδικότερα του ζητήματος της ηθικής αντιμετώπισης των άλλων ζώων. Η Τζόζεφιν Ντόνοβαν για παράδειγμα θεωρεί ότι ο ορθολογισμός αποτέλεσε για αιώνες ένα αντρικό εργαλείο επεξεργασίας της πραγματικότητας και ότι πρέπει να κάνουμε χώρο σε νέες προσεγγίσεις, όπως αυτή των συναισθημάτων.⁵ Αυτή η προσέγγιση μάς προσφέρει μια νέα πολιτική δυναμική μέσα από την οποία μπορούμε να διαβάσουμε το κείμενο του Ρεκλύ.

Η πολιτική διάσταση άλλωστε στο κείμενο του Ρεκλύ δίνεται και από τα σχόλια που κάνει αναφορικά με τον τρόπο εκτροφής των παραγωγικών ζώων. Ο γάλλος συγγραφέας καυτηριάζει τον τρόπο εκτροφής αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι ένα ζώο σαν αυτά μετατρέπεται σε «μια πελώρια μάζα από γεωμετρικά σχήματα ωσάν να είχε εκ των προτέρων σχεδιαστεί για το μαχαίρι του χασάπη». Σήμερα, οι σκέψεις αυτές του Ρεκλύ αποδεικνύονται προφητικές, αφού η βιομηχανική παραγωγή κρέατος δεν στερεί μονάχα από τα άλλα ζώα την εκπλήρωση βασικών τους αναγκών (για κίνηση, καθαρή τροφή, αέρα και επαρκή χώρο), αλλά καθιστά το κρέας τους και τα παράγωγά τους ιδιαίτερα επικίνδυνα για τον ανθρώπινο οργανισμό, δίνοντας επιχειρήματα κατά του συγκεκριμένου τρόπου παραγωγής ακόμα και σε έναν κρεοφάγο. Το σχετικά πρόσφατο παράδειγμα της σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας (ή της νόσου των τρελών αγελάδων) που προκλήθηκε σε αγελάδες λόγω της κατανάλωσης επικίνδυνων ζωικών τροφών, προκάλεσε θανάτους σε ανθρώπους και σοκ στη διεθνή κοινότητα για τον τρόπο βιομηχανικής εκτροφής παραγωγικών ζώων. Σήμερα, χάρη στις σύγχρονες μεθόδους, τις οποίες δεν πρόλαβε να δει ο Ρεκλύ, τα βοοειδή και τα γουρουνία εμβολιάζονται με αυξητικές ορμόνες για γρήγορη ανάπτυξη, οι οποίες είναι ιδιαίτερα τοξικές και επικίνδυνες για τον τελικό καταναλωτή άνθρωπο και φυσικά πρωτίστως γι' αυτά τα ζώα. Οι κότες ζουν σε κλουβιά που δεν τις επιτρέπουν να κάνουν καμία απολύτως κίνηση παρά μόνο να γεννούν, να τρώνε αλεσμένα κρεατάλευρα από άλλες κότες που πέθαναν (ή νεαρά νεογέννητα αρσενικά που είναι άχρηστα για την παραγωγή και αλέθονται ζωντανά) και να ραμφίζουν η μία την άλλη, οδηγούμενες τελικά σε έναν άμεσο κανιβαλισμό. Υπό φυσικές συνθήκες αυτά τα πλάσματα είναι χορτοφάγα. Στη σκέψη του Ρεκλύ, ο άνθρωπος συμπεριφέρεται με αυτόν τον κυριαρχικό τρόπο όχι μόνο στα άλλα ζώα αλλά γενικά στη φύση. Είναι τυχαίο που σήμερα, έναν αιώνα μετά απ' αυτές τις τυπωμένες σκέψεις του Ρεκλύ, ένα μεγάλο μέρος του διεθνούς αντιεξουσιαστικού κινήματος ασχολείται όχι μόνο θεωρητικά, αλλά και μέσω ακτιβιστικών ενεργειών με το ζήτημα της απελευθέρωσης άλλων ζώων από φάρμες βιομηχανικής εκτροφής ή από επιστημονικά εργαστήρια;⁶

5. Donovan, Josephine, "Attention to Suffering: Sympathy as a Basis for Ethical Treatment of Animals," στο Josephine Donovan & Carol J. Adams, eds., *Beyond Animal Rights, A Feminist Caring Ethic for the Ethical Treatment of Animals*, Continuum, New York; 1996, σσ. 147-169.

6. Βλέπε για παράδειγμα τις ενέργειες της οργάνωσης *Μέτωπο για την Απελευθέρωση των Ζώων*

Ο Ρεκλύ μάλιστα, χαρακτηριστικά αναφέρει ότι η κυριαρχική μανία του ανθρώπου εκφράζεται με τον ίδιο βίανασο τρόπο συνολικά απέναντι στο οικοσύστημα, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα των μηχανικών που καταστρέφουν τη φύση με τα έργα που κατασκευάζουν. Αυτό άλλωστε το σχόλιο μάς παραπέμπει και σε έναν ακόμη θεωρητικό που επηρέασε το αντιεξουσιαστικό κίνημα, μεταξύ των οποίων και τον Μάρει Μπούκτσιν, τον Λιούις Μάμφορντ. Ο τελευταίος τόνισε μέσα από μια σειρά βιβλία του την ανάδειξη της αξίας της τεχνολογίας ως της σημαντικότερης του δυτικού πολιτισμού και των καταστροφικών συνεπειών αυτής της στάσης.⁷ Επιστρέφοντας στο ζήτημα της σφαγής των άλλων ζώων, ο Ρεκλύ αναφέρει ότι αυτή δε διαφέρει και πολύ από τη σφαγή του δικού μας είδους στο πλαίσιο ενός πολέμου. Γι' αυτό παραλληλίζει τις σφαγές που λάμβαναν χώρα στην Κίνα με τις σφαγές των άλλων ζώων.⁸ Για τον Ρεκλύ η αγριότητα με την οποία οι λευκοί σφαγιάζουν τους Κινέζους είναι αντίστοιχη με αυτή της σφαγής των άλλων ζώων. Παρατηρεί ότι διαφορετικοί ηθικοί κανόνες διέπουν τη συμπεριφορά των λευκών απέναντι σε ανθρώπους της φυλής τους και απέναντι σε ανθρώπους της κίτρινης φυλής ή άλλων ζώων. Έτσι, ο Ρεκλύ φαίνεται να προετοιμάζει το έδαφος για τη χρήση του όρου «ειδισμός» το 1975 από τον Πίτερ Σίνγκερ, ως αντίστοιχη του ρατσισμού. Ο ειδισμός είναι η μορφή ρατσισμού βάσει της οποίας ο άνθρωπος θεωρεί το είδος του ανώτερο από τα άλλα είδη, όπως στον κλασικό ρατσισμό ο λευκός θεωρεί τη φυλή του ανώτερη από τις άλλες και στον σεξισμό το φύλο του ανώτερο από το γυναικείο φύλο.

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο του κειμένου αυτού είναι η προσοχή που δίνει ο Ρεκλύ στο ζήτημα των συναισθηματικών δυνατοτήτων των άλλων ζώων. Ο συγγραφέας αναφέρει ότι το γουρούνι αγαπάει ανταποδίδοντας την αγάπη που λαμβάνει από τη γυναίκα που το ταΐζει. Η συζήτηση για το αν τα άλλα ζώα αισθάνονται και αν έχουν συναισθήματα είναι μεγάλη και αποδεικνύει εν μέρει τον επιστημονικό στραβισμό στα πιο καταφανή ζητήματα.

Πολλοί ζωολόγοι, ακόμη και σήμερα, αιώνες αφότου ο Ντεκάρτ υποστήριζε ότι τα άλλα ζώα είναι «αυτόματα», μηχανές, αμφιβάλλουν γι' αυτές τις δυνατότητες των ζώων. Μάλιστα, για τους συγκεκριμένους επιστήμονες η απόδοση τέτοιων ικανοτήτων σ' αυτά τα πλάσματα αποτελεί διάπραξη του μεγάλου επιστημονικού σφάλματος του ανθρωπομορφισμού.⁹ Ωστόσο, αν και πιστεύουν ότι δεν μπορούμε να αποδίδου-

(Animal Liberation Front, ALF).

7. Βλέπε κυρίως το δίτομο έργο του Lewis Mumford *Ο Μύθος της Μηχανής* (μτφρ. Βασίλης Τομανάς, Νησίδες, Θεσσαλονίκη, 2005).

8. Ο Ρεκλύ αναφέρεται στα αντίποινα των ευρωπαϊκών στρατευμάτων εναντίον της αντιμπεριαλιστικής κινέζικης εξέγερσης των Μπόξερς (1899-1901).

9. Για τη διάλυση της κατηγορίας του ανθρωπομορφισμού από τη σκοπιά των δικαιωμάτων των ζώων βλέπε στα ελληνικά το Μάσσον Τσέφρου Μ. & Μακκάρθου, *Σούζαν*, μτφρ, Μακίτα Χάουελ, Ωκεανίδα, Αθήνα, 1996. Για μια νεότερη μελέτη στα αγγλικά βλέπε Bekoff Marc, *The Emotional Lives of Animals*, New World Library, Novato California, 2007. Για το ζήτημα της βίωσης ηδονής από την πλευρά των άλλων ζώων στα ελληνικά βλέπε Μπάλοκμπ, Τζόνθαν, *Οι Απολαύσεις των Ζώων*, Αθήνα, 2008.

με τέτοιες ιδιότητες στα άλλα ζώα, γιατί απλώς ανθρωπομορφίζουμε τη φύση, πολλοί απ' αυτούς τους επιστήμονες χρησιμοποιούν αυτά τα όντα για πειραματισμό φαρμάκων που προορίζονται για τον άνθρωπο, ακυρώνοντας ουσιαστικά την επιχειρηματολογία τους, αφού αν για παράδειγμα οι χιμπατζήδες ή τα ποντίκια μπορούν να δοκιμάζουν τα φάρμακα που τελικώς προορίζονται για τον άνθρωπο, αυτό γίνεται γιατί ουσιαστικά αποδεχόμαστε τις κοινές μας λειτουργίες.

Ένα τελευταίο σχόλιο αξίζει η αποφυγή από τον Ρεκλύ της απόδοσης ίσης αξίας σε όλα τα είδη, φυτικά και ζωικά. Ενώ αναγνωρίζει την αισθητική αξία των φυτών δεν πιστεύει ότι αυτά έχουν ηθικά δικαιώματα. Είναι προφανές ότι η επιχειρηματολογία του Ρεκλύ αντανακλά και την κριτική που ασκούνταν κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα εναντίον των χορτοφάγων. Και σήμερα άλλωστε δεν είναι λίγοι αυτοί που ρωτούν τους χορτοφάγους γιατί τρώνε φυτά και όχι ζώα αφού και τα πρώτα έχουν ζωή. Ωστόσο ο γάλλος αναρχικός αποφεύγει το δόγμα του παμφυχισμού, στο οποίο πιστεύουν πολλοί χορτοφάγοι σήμερα, προτείνοντας μια λειτουργική χορτοφαγική στάση.

Η πολιτικοποίηση του ζητήματος της ηθικής αντιμετώπισης των άλλων ζώων από τον Ρεκλύ, φαίνεται να είναι όλο και πιο επιτακτική σήμερα, αφού μέσω των ολοένα και περισσότερο «εξελιγμένων» και εντατικών μεθόδων βιομηχανικής εκτροφής, τα άλλα ζώα έχουν μετατραπεί σε μηχανές παραγωγής προϊόντων. Οι πολιτικοί, αντιλαμβανόμενοι ότι το «οικολογικό ζήτημα», μέσα στο οποίο εντάσσεται και αυτό των άλλων ζώων, είναι κάτι που απασχολεί τους πολίτες προχωρούν σε αλλαγές, καθαρά για ψηφοθηρικούς λόγους. Αρκεί πάντα, να μη θίγονται τα συμφέροντα των πολυεθνικών που εμπλέκονται στο εμπόριο και την εκμετάλλευση του κρέατος. Τότε τίθεται το ψευδοδίλλημα του κατά πόσον τα ζώα έχουν περισσότερα δικαιώματα από τους εργαζόμενους στη βιομηχανία κρέατος. Και ακόμα πιο γενικά, τίθεται ένα ζήτημα προτεραιότητων: κατά πόσον πρέπει να παλεύουμε για τα ηθικά δικαιώματα των ανθρώπων ή των άλλων ζώων. Όπως ελπίζω να φανεί από το κείμενο του Ρεκλύ, το ένα δεν αποκλείει το άλλο.

περί χορτοφαγίας

Ο Ελιζέ Ρεκλύ αποτελούσε στην εποχή του έναν από τους βασικούς εκπροσώπους του αναρχισμού αλλά και έναν από τους κορυφαίους γεωγράφους. Το έργο του δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό στο ελλαδικό χώρο και το βιβλίο του Μαξ Νετλάου με τίτλο «Ελιζέ Ρεκλύ, Ένας αναρχικός, ένας λόγιος» (Τροπή, Αθήνα, 2005), αποτελεί ίσως τη μοναδική εκτενή στα ελληνικά σχετική με αυτόν βιβλιογραφία. Θεωρούμε ότι το κείμενο που παραθέτουμε εδώ αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για τη συζήτηση που αφορά στις ηθικές υποχρεώσεις του ανθρώπου απέναντι στα άλλα ζώα. Αξίζει δε να σημειώσουμε τον ιστορικό χαρακτήρα αλλά και τον τρόπο προσέγγισης του ζητήματος της χορτοφαγίας από τμήμα του πρώιμου σοσιαλιστικού κινήματος, καθώς επίσης και τη σημασία του σήμερα, μιας και αποτελεί ένα από τα κυριότερα ζητήματα ενασχόλησης στην οικο-αναρχική δράση του δυτικοευρωπαϊκού και βορειοαμερικανικού κόσμου.

Δεδομένου ότι επιστήμονες καταξιωμένοι στο χώρο της υγιεινής και της βιολογίας έχουν εμβαθύνει σε θέματα που αφορούν τη φυσιολογική τροφή, θα προσπαθήσω να μην επιδείξω ανικανότητα εκφράζοντας τη γνώμη μου αναφορικά με τη ζωική και φυτική διατροφή. Έκαστος στο είδος του. Αφού δεν είμαι ούτε χημικός, ούτε γιατρός, δε θα αναφερθώ στο λεύκωμα ούτε και θα αναπαράγω φόρμουλες αναλυτών, αλλά θα περιοριστώ στο να αναφέρω τις προσωπικές μου εντυπώσεις οι οποίες, σε κάθε περίπτωση, συμπίπτουν μ' αυτές των χορτοφάγων. Θα κινηθώ στο πλαίσιο των δικών μου εμπειριών, εστιάζοντας σε κάποια σημεία προκειμένου να παραθέσω παρατηρήσεις που προέρχονται από μικρά περιστατικά της ίδιας της ζωής.

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να πω ότι η αναζήτηση της αλήθειας δεν έχει καμία σχέση με τις εντυπώσεις της παιδικής μου ηλικίας οι οποίες με κατέστησαν εν δυνάμει χορτοφάγο απ' όταν ήδη ήμουν αγόρι με κοντά παντελόνια. Έχω μια χαρακτηριστική ανάμνηση τρόμου στη θέα του αίματος. Κάποιος απ' την οικογένειά μου με είχε στείλει, μ' ένα πιάτο στο χέρι, στο χασάπη του χωριού προστάζοντας με να του πάω ένα αιμόφυρτο κομμάτι κρέατος ή κάτι άλλο. Μ' όλη την αθωότητα ξεκίνησα χαρωπά να κάνω αυτό που με πρόσταξαν και μπήκα στην αυλή όπου βρίσκονταν οι σφαγείς. Ακόμη θυμάμαι αυτή τη σκοτεινή αυλή όπου τρομακτικοί άνδρες περπατούσαν πάνω κάτω με μεγάλα μαχαίρια που σκούπιζαν πάνω σε πιτσιλισμένες από αίμα φόρμες. Ένα κουφάρι που κρεμόταν από μια βεράντα μου φάνηκε να καταλαμβάνει υπερβολικά μεγάλο χώρο. Απ' τη λευκή του σάρκα ένα κοκκινωπό υγρό στάλαζε στα ρείθρα. Τρέμοντας και σιωπηλός στάθηκα σ' αυτή την αιματοβαμμένη αυλή μην μπορώντας να προχωρήσω αλλά και υπερβολικά τρομαγμένος για να φύγω. Δεν ξέρω τι μου συνέβη, το έχω

απωθήσει από τη μνήμη μου. Νομίζω πως άκουσα ότι λιποθύμησα και ότι ο καλόκαρδος χασάπης με κουβάλησε στο σπίτι του. Δε ζύγιζα περισσότερο απ' όσο ένα απ' τα αρνιά που έσφαζε κάθε πρωί.

Κι άλλες παρόμοιες εικόνες σκιάζουν τα παιδικά μου χρόνια και, όπως αυτή η σκηνή στο σφαγείο, στιγματίζουν πολλές περιόδους της ζωής μου. Βλέπω τη γουρούνα του αγρότη, του ερασιτέχνη και του συνεπώς πολύ πιο βάνουσου σφαγέα. Θυμάμαι έναν απ' αυτούς να σφάζει το ζώο τόσο αργά ώστε το αίμα να πέφτει στάλα – στάλα, διότι για να κάνεις καλά μαύρα λουκάνικα κρίνεται απαραίτητο το θύμα να έχει υποφέρει ανάλογα. Έκλαιγε χωρίς σταματημό, βγάζοντας που και που σπαρακτικά βογκητά απελπισίας. Ήταν σα να άκουγες παιδί. Και στην πραγματικότητα το οικόσιτο γουρούνι είναι για περίπου ένα χρόνο παιδί του σπιτιού. Το κανακεύουν για να παχύνει κι αυτό ανταποδίδει με αληθινή στοργή όλη τη φροντίδα που του παρέχεται, η οποία δεν έχει παρά μόνο ένα σκοπό – όσο το δυνατό περισσότερες φέτες μπέικον. Αλλά όταν η στοργή ανταποδίδεται από την καλή γυναίκα που φροντίζει το γουρούνι χαϊδεύοντας το και μιλώντας του γλυκά, δε θεωρείται γελοίο έως παράλογο κι εξευτελιστικό το να αγαπάμε ένα ζώο που μας αγαπάει;

Μια από τις πιο έντονες εντυπώσεις της παιδικής μου ηλικίας είναι όταν ήμουν μαρτυράς ενός απ' αυτά τα αγροτικά δράματα, του βίαιου σκοτωμού ενός γουρουνιού από μια ομάδα χωρικών που επαναστάτησαν ενάντια σε μια γλυκιά γριούλα η οποία δεν έδινε τη συγκατάθεσή της για το φόνο του παχουλού της φίλου. Πλήθος χωρικών όρμησε στον αχυρώνα και έσυρε το κτήνος στο σφαγείο όπου όλα τα εξαρτήματα για την πράξη έστεκαν περιμένοντας, ενώ η δύστυχη κυρά βυθίστηκε σ' ένα σκαμνί κλαίγοντας σιωπηλά. Στάθηκα δίπλα της και είδα αυτά τα δάκρια, μην ξέροντας εάν έπρεπε να τη συμπονέσω ή να ταχθώ με το πλήθος σκεπτόμενος πως ο θάνατος ενός γουρουνιού ήταν απλά δικαιολογημένος, καθορισμένος από την κοινή λογική και τη μοίρα.

Καθένας μας, ειδικά όσοι έχουν ζήσει στην επαρχία μακριά απ τις κοινές, συνηθισμένες πόλεις, όπου όλα είναι μεθοδικά τακτοποιημένα και συγκαλυμμένα – καθένας μας έχει δει κάτι απ' αυτές τις βάρβαρες πράξεις που διαπράττονται απ' τους κρεατοφάγους ενάντια στα ζώα που τρώνε. Δε χρειάζεται να πάει κανείς στην Porcorolis της Βορείου Αμερικής ή στο saladero του La Plata για να αναλογιστεί τη φρίκη της σφαγής που αποτελεί κυρίαρχη κατάσταση της καθημερινής μας διατροφής. Αλλά αυτές οι αναμνήσεις ξεθωριάζουν με τον καιρό· υποχωρούν μπροστά στην ολέθρια επιρροή της καθημερινής «εκπαίδευσης» που τείνει να ωθεί το άτομο προς τη μετριότητα και που του αποστραφίζει οτιδήποτε οδηγεί στη δημιουργία αυθεντικής προσωπικότητας. Γονείς, δάσκαλοι, επίσημοι ή οικείοι, γιατροί, χωρίς να ξεχνάμε το παντοδύναμο ον που ονομάζουμε «όλος ο κόσμος», όλοι αυτοί συνεργάζονται για να σκληραγωγήσουν το χαρακτήρα του παιδιού όσον αφορά την «τετράποδη τροφή του», η οποία παρόλα αυτά αγαπάει όπως εμείς, αισθάνεται όπως εμείς και, κάτω από την επιρροή μας, προχωρά ή παλινδρομεί όπως εμείς.

Ένα από τα πιο λυπηρά αποτελέσματα της συνήθειάς μας να τρώμε κρέας είναι ότι τα ζώα που θυσιάζονται στη όρεξη του ανθρώπου έχουν συστηματικά και μεθο-

δικά μετατραπεί σε αποκρουστική, άμορφη μάζα και έχουν αποστερηθεί από κάθε πνευματική και ηθική αξία. Ακόμη και το ίδιο το όνομα του ζώου στο οποίο έχει μετατραπεί ο χοίρος χρησιμοποιείται ως μια από τις χειρότερες προσβολές: η μάζα κρέατος που βλέπουμε να κυλιέται σε δύσοσμες λακκούβες είναι τόσο αποκρουστική στην όψη που συμφωνούμε να αποφύγουμε κάθε ομοιότητα ονόματος μεταξύ του κτήνους και των πιάτων που φτιάχνουμε απ' αυτό. Πόση διαφορά υπάρχει μεταξύ του κριαριού όσον αφορά την εμφάνιση και τις συνήθειές του, καθώς ηηδάει πάνω στα βραχώδη όρη, και του πρόβατου που έχει χάσει κάθε ατομική πρωτοβουλία και έχει μετατραπεί αποκλειστικά σε υποτιμημένη σάρκα – τόσο δειλή που δεν τολμάει ν' αφήσει το κοπάδι και τρέχει με το κεφάλι καταπάνω στα σαγόνια του σκύλου που το κυνηγά. Ένας παρόμοιος εξευτελισμός συνέβη και στο βόδι, το οποίο βλέπουμε στις μέρες μας να κινείται με δυσκολία στα βοσκοτόπια, καθώς έχει μετατραπεί από τους κτηνοτρόφους σε μια πελώρια μάζα από γεωμετρικά σχήματα ωσάν να είχε εκ των προτέρων σχεδιαστεί για το μαχαίρι του χασάπη. Και για την παραγωγή αυτών των τερατογεννημάτων χρησιμοποιούμε το όρο «αναπαραγωγή»! Με αυτόν τον τρόπο εκπληρώνει ο άνθρωπος την αποστολή του ως εκπαιδευτής σε σχέση με τ' αδέρφια του, τα ζώα.

Σχετικά μ' αυτό, δεν φερόμαστε άλλωστε με παρόμοιο τρόπο σ' ολόκληρη τη Φύση; Αν άφηνες ελεύθερη μια ομάδα μηχανικών σ' ένα γοητευτικό λιβάδι ή στις όχθες ενός όμορφου ποταμού και σύντομα θα δεις τι θα έκαναν. Θα έκαναν ότι περνάει απ' το χέρι τους για να επιδείξουν τη δουλειά τους και να επικαλύψουν τη φύση με τους σωρούς τους από σπασμένες πέτρες και κάρβουνο.

Όλοι τους θα ήταν περήφανοι τουλάχιστον να δουν τα δημιουργήματά τους να σκεπάζουν τον ουρανό με ένα δίχτυ βρώμικου κίτρινου ή μαύρου καπνού. Μερικές φορές αυτοί οι μηχανικοί αναλαμβάνουν ακόμη και να βελτιώσουν τη Φύση. Έτσι, όταν οι βέλγοι καλλιτέχνες διαμαρτυρήθηκαν πρόσφατα στον Υπουργό Μεταφορών για τη βεβήλωση των πιο όμορφων τμημάτων του Meuse ανατινάζοντας τους γραφικούς βράχους που υπήρχαν κατά μήκος της όχθης, ο Υπουργός έσπευσε να τους διαβεβαιώσει ότι εφεξής δε θα έχουν λόγο να παραπονιούνται καθότι δεσμεύτηκε να κατασκευάσει εκ νέου εργαστήρια με γοθικούς πυργίσκους!

Παρομοίως και οι χασάπηδες επιδεικνύουν μπροστά στα μάτια του κοινού, ακόμη και στους πιο πολυσύχναστους δρόμους, κουφάρια σε αποσύνθεση, αιματοβαμμένα κομμάτια κρέατος, και πιστεύουν ότι συμφιλιώνονται με την αισθητική μας διακοσμώντας με θράσος τη σάρκα που κρεμάνε έξω με λουλούδια!

Διαβάζοντας τις εφημερίδες, αναρωτιέται κανείς εάν όλες οι φρικαλεότητες του πολέμου στην Κίνα είναι ένα κακό όνειρο αντί μια αξιοθρήνητη πραγματικότητα. Πώς είναι δυνατόν αυτοί οι άνθρωποι που είχαν την ευτυχία να μεγαλώσουν με στοργή απ' τη μητέρα τους, και να διδαχθούν στο σχολείο τις λέξεις «δικαιοσύνη» και «καλοσύνη», πώς είναι δυνατόν αυτά τα άγρια θηρία με ανθρώπινα πρόσωπα να βρίσκουν ευχαρίστηση στο να δένουν Κινέζους τον ένα μαζί με τον άλλο από τα ρούχα τους και από τις κοτσίδες τους, πριν τους πετάξουν στο ποτάμι; Πώς γίνεται να σκοτώνουν τους τραυματισμένους και να βάζουν τους φυλακισμένους να σκάβουν τους ίδιους τους τάφους τους πριν τους πυροβολήσουν; Και ποιοί είναι αυτοί οι στυγεροί δολοφόνοι;

Είναι άνθρωποι σαν εμάς που σπουδάζουν και διαβάζουν όπως εμείς, που έχουν αδέρφια, φίλους, σύζυγο ή αγαπημένη. Αργά ή γρήγορα μπορεί να τους συναντήσουμε, να τους πιάσουμε το χέρι, χωρίς να δούμε σημάδια αίματος πάνω του.

Αλλά δεν υπάρχει άμεση σχέση αιτίας και αποτελέσματος ανάμεσα στο φαγητό αυτών των εκτελεστών, που αποκαλούν τους εαυτούς τους «φορείς πολιτισμού» και στις άγριες πράξεις τους; Κι αυτοί επίσης συνηθίζουν να εξυμνούν τη ματωμένη σάρκα ως παράγοντα υγείας, δύναμης και εξυπνάδας. Κι αυτοί επίσης μπαινουν χωρίς αποστροφή στο σφαγείο, όπου το πάτωμα είναι κόκκινο και γλιστερό, και όπου μπορεί κανείς να μυρίσει την αηδιαστικά γλυκιά μυρωδιά του αίματος. Υπάρχει λοιπόν τόσο μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο νεκρό σώμα ενός ταύρου και σ' εκείνο ενός ανθρώπου; Τα κομμένα άκρα, τα εντόσθια ανακατεμένα το ένα με το άλλο, είναι περίπου τα ίδια: η σφαγή του πρώτου κάνει πιο εύκολη τη σφαγή του δεύτερου, ειδικά όταν ηχεί η διαταγή ενός αρχηγού, ή από μακριά ακούγεται η εντολή του εστεμμένου αφέντη, «Φέρσου ανελήτα».

Ένα γαλλικό ρητό λέει «κάθε δύσκολη υπόθεση επιδέχεται υπεράσπισης». Αυτό το ρητό είχε ισχυρή δόση αλήθειας αρκεί οι στρατιώτες κάθε έθνους να διέπρατταν τις βαρβαρότητές τους χωριστά, διότι οι φρικαλεότητες για τις οποίες κατηγορήθηκαν θα μπορούσαν αργότερα να αποδοθούν σε ζήλια ή εθνικό μίσος. Αλλά στην Κίνα, τώρα, οι Ρώσοι, οι Άγγλοι και οι Γερμανοί δεν έχουν καν την αξιοπρέπεια να κρίνουν ο ένας τον άλλο. Αυτόπτες μάρτυρες, ακόμη και οι ίδιοι οι συγγραφείς, μάς έστειλαν πληροφορίες σ' όλες τις γλώσσες, κάποιοι κυνικά και κάποιοι συγκρατημένα. Η αλήθεια δεν αμφισβητείται πλέον, αλλά μια νέα ηθική δημιουργήθηκε για να την εξηγήσει. Αυτή η ηθική λέει πως υπάρχουν δυο νόμοι για την ανθρωπότητα, μια αφορά τις κίτρινες φυλές ενώ η άλλη είναι προνόμιο της λευκής. Το να δολοφονείς ή να βασανίζεις τους πρώτους, φαίνεται συνεπώς ότι είναι επιτρεπτό, ενώ είναι λάθος το να κάνεις το ίδιο στους δεύτερους.

Δεν είναι λοιπόν η ηθική μας όσον αφορά τα ζώα εξίσου ελαστική; Το να εκπαιδεύεις σκυλιά να κομματιάζουν μια αλεπού διδάσκει και σ' έναν ευγενή πώς να μαθαίνει τους άντρες του να κυνηγούν τους Κινέζους φυγάδες. Τα δύο είδη κυνηγιού ανήκουν στο ίδιο «άθλημα»: μόνο που όταν το θύμα είναι άνθρωπος, ο ενθουσιασμός και η ένταση είναι μεγαλύτερος. Χρειάζεται να ρωτήσουμε τη γνώμη αυτού που πρόσφατα επικαλέστηκε το όνομα του Ατίλα, χρησιμοποιώντας αυτό το τέρας ως πρότυπο για τους στρατιώτες του;

Δεν παρεκκλίνουμε εάν αναφέρουμε τις φρικαλεότητες του πολέμου σε σχέση με τη σφαγή κοπαδιών και τα σαρκοφάγα συμπόσια. Η διατροφή των ατόμων συνδέεται στενά με τα ήθη και τα έθιμά τους. Το αίμα απαιτεί αίμα. Στο σημείο αυτό, οποιοσδήποτε αναλογιστεί τα άτομα που έχει γνωρίσει θα καταλάβει ότι δεν υπάρχει αμφιβολία για τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στους χορτοφάγους και στους χυδαίους κρεατοφάγους, τους άπληστους πότες αίματος, όσον αφορά την άνεση στους τρόπους, την ευγένεια ψυχής και την ισορροπία της ζωής τους.

Είναι αλήθεια ότι οι αρετές αυτές δεν εκτιμώνται ιδιαίτερα από αυτά τα «άνωτερα άτομα», τα οποία χωρίς να είναι καλύτεροι από τους λοιπούς θνητούς είναι πάντα αλα-

ζόνες και φαντάζονται ότι εξυψώνουν τον εαυτό τους περιφρονώντας την ταπεινότητα και εκθειάζοντας τη δύναμη. Σύμφωνα μ' αυτούς η πραότητα ισοδυναμεί με την αδυναμία: οι άρρωστοι είναι εμπόδιο και θα ήταν ελεημοσύνη να τους ξεφορτωθούμε. Εάν δεν τους σκοτώσουν θα πρέπει τουλάχιστον να τους επιτραπεί να πεθάνουν. Κι όμως αυτοί οι εύθραυστοι άνθρωποι έχουν περισσότερη αντοχή στην αρρώστια από τους δυνατούς. Οι ρωμαλέοι και ζωηρόχρωμοι άνθρωποι δεν ζουν πάντα περισσότερο: οι πραγματικά δυνατοί δεν είναι αυτοί που φαίνονται δυνατοί επιφανειακά, με την κοκκινωπή επιδερμίδα, τους διασταλμένους μυς, και την γλοιώδη παλικαριά. Οι στατιστικές θα μπορούσαν να μας δώσουν θετικές πληροφορίες στο σημείο αυτό, και θα το είχαν ήδη κάνει αν δεν ήταν αυτοί οι πολυάριθμοι ενδιαφερόμενοι που αφιερώνουν πάρα πολύ χρόνο στο να συγκεντρώνουν αριθμούς στα πεδία μάχης προκειμένου να αποδείξουν τις αντίστοιχες θεωρίες τους.

Αλλά, όπως κι αν είναι τα πράγματα, λέμε απλώς ότι για την συντριπτική πλειοψηφία των χορτοφάγων, το θέμα δεν είναι εάν οι δικέφαλοι ή οι τρικέφαλοί τους είναι πιο δυνατοί από αυτούς των κρεατοφάγων, ούτε εάν ο οργανισμός τους είναι ικανότερος να αντέξει τους κινδύνους της ζωής και την πιθανότητα θανάτου, το οποίο είναι και σημαντικότερο: γι' αυτούς το σημαντικότερο σημείο είναι η αναγνώριση του δεσμού στοργής και καλής θέλησης που ενώνει τον άνθρωπο με τα υποτιθέμενα κατώτερα ζώα και η επέκταση του συναισθήματος που ήδη έβαλε τέλος στον κανιβαλισμό μεταξύ των ανθρώπων και σ' αυτά τα αδέρφια μας. Οι λόγοι που θα μπορούσαν να επικαλεστούν οι ανθρωπολόγοι ενάντια στην αχρησία της ανθρώπινης σάρκας από την καθημερινή μας διατροφή θα ήταν το ίδιο τεκμηριωμένοι με αυτούς που χρησιμοποιούν οι κρεατοφάγοι σήμερα. Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνταν ενάντια σ' αυτή την τερατώδη συνήθεια, είναι ακριβώς αυτά που εμείς οι χορτοφάγοι υιοθετούμε σήμερα. Το άλογο και η αγελάδα, το κουνέλι και η γάτα, το ελάφι και ο λαγός, ο φασιανός και ο κορυδαλλός, μας ευχαριστούν περισσότερο σαν φίλοι παρά σαν κρέας. Θέλουμε να τους διατηρήσουμε είτε σαν συνεργάτες, είτε απλώς σαν συντρόφους στη χαρά της ζωής και της φιλίας.

Ένα είναι βέβαιο, πως αν διατηρήσουμε τη χιμαιρική ιδέα να κάνουμε τη θεωρία μας πράξη μέχρις εσχάτων χωρίς να ενδιαφερόμαστε για τα άλλα είδη θα υποπέσουμε στον απόλυτο παραλογισμό. Από αυτή την άποψη η αρχή της χορτοφαγίας δε διαφέρει από οποιαδήποτε άλλη αρχή: πρέπει να προσαρμοστεί στις συνήθειες συνθήκες ζωής. Είναι φανερό ότι δεν επιθυμούμε να υποβιβάσουμε τις πρακτικές και τις πράξεις μας που εφαρμόζουμε καθημερινά στο σεβασμό της παραμικρής μορφής ζωής. Δεν θα αφήσουμε τους εαυτούς μας να πεθάνουν από την πείνα και τη δίψα, όπως μερικοί Βουδιστές, επειδή το μικροσκοπιο μας δείχνει ότι μια σταγόνα νερό είναι γεμάτη από μικροοργανισμούς. Δε θα διστάσουμε να κόβουμε ενίοτε ένα κλαδί στο δάσος ή να μαζεύουμε ένα λουλούδι σε ένα κήπο. Θα φτάσουμε ακόμη και ως το σημείο να πάρουμε ένα μαρούλι ή και να κόψουμε λάχανα και σπαράγγια για το φαγητό μας, παρόλο που αναγνωρίζουμε πλήρως τη ζωή που υπάρχει τόσο μέσα στο φυτό όσο και στα ζώα.

Δεν μας ενδιαφέρει να ιδρύσουμε νέα θρησκεία, ούτε να περιορίσουμε τους εαυτούς μας υιοθετώντας κάποιο αιρετικό δόγμα. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να κατα-

στήσουμε την ύπαρξή μας όσο το δυνατόν πιο όμορφη και αρμονική, τόσο μέσα μας, όσο και αναφορικά με την αισθητική του περιγυρού μας.

Όπως οι πρόγονοί μας, έχοντας απηυδήσει πλέον να τρώνε τους συνανθρώπους τους και μια ωραία ημέρα σταμάτησαν να τους σερβίρουν στο τραπέζι τους· όπως τώρα, ανάμεσα στους κρεατοφάγους υπάρχουν πολλοί που αρνούνται να φάνε τη σάρκα του αλόγου, του ευγενούς συντρόφου του ανθρώπου, ή των οικόσιτων μας ζώων, του σκύλου και της γάτας, έτσι και για εμάς είναι δυσάρεστο να πιούμε το αίμα και να μασήσουμε τη σάρκα του βοδιού, του οποίου ο μόχθος μάς βοηθάει να καλλιεργήσουμε το καλαμπόκι μας. Δε θέλουμε πλέον να ακούμε το βέλασμα των προβάτων, το μούγκρισμα των ταύρων και τις διαπεραστικές στριγκλιές των γουρουνιών καθώς τα οδηγούν στο σφαγέα. Αποβλέπουμε κάποτε να μη χρειάζεται να περπατάμε γρήγορα για να περιορίσουμε το χρόνο που θα προσπερνάμε τα λημέρια της σφαγής με τα ρυάκια αίματος και τις σειρές αιχμηρών γάντζων, όπου κουφάρια κρέμονται από αιματοβαμμένους άνδρες, σπλισμένους με τρομερά μαχαίρια. Θέλουμε κάποια μέρα να ζούμε σε μια πόλη όπου δε θα βλέπουμε πια κρεοπωλεία γεμάτα από πτώματα, δίπλα σε καταστήματα με υφάσματα ή κοσμηματοπωλεία, και απέναντι από φαρμακεία ή κοντά σε κάποια παράθυρο γεμάτο με ποικιλία από φρούτα, ή όμορφα βιβλία, γκραβούρες ή αγαλματίδια και έργα τέχνης. Θέλουμε ένα περιβάλλον ευχάριστο και σε αρμονία με την ομορφιά.

Και εφόσον οι γιατροί και πολύ περισσότερο η ίδια μας η εμπειρία μάς έχει δείξει ότι αυτά τα άσχημα κομμάτια κρέατος δεν αποτελούν είδος τροφής απαραίτητο για την ύπαρξή μας, βάζουμε στην άκρη όλα αυτά τα αποτροπιαστικά φαγητά που οι πρόγονοί μας θεωρούσαν ευχάριστα και που αρέσουν στην πλειοψηφία των σύγχρονών μας. Ελπίζουμε πως σύντομα οι κρεατοφάγοι θα έχουν τουλάχιστον την ευγένεια να κρύβουν το φαγητό τους, πως τα σφαγεία θα σταλθούν σε απομακρυσμένες περιοχές. Ας τοποθετηθούν εκεί και τα κρεοπωλεία, όπου, όπως οι στάβλοι, θα είναι κρυμμένα σε σκοτεινές γωνίες.

Εξαιτίας της ίδιας ασχήμιας απεχθανόμαστε την ζωτομία και όλα τα επικίνδυνα πειράματα, εκτός εάν τελούνται από τον επιστήμονα στον ίδιο του τον εαυτό. Είναι η ασχήμια της πράξης που μάς γεμίζει αηδία όταν βλέπουμε κάποιο φυσιολάτρη να καρφισώνει ζωντανές πεταλούδες στο κουτί του, ή να καταστρέφει την είσοδο μιας φωλιάς μυρμηγκιών για να μετρήσει τα μυρμηγκία. Αποστρέφουμε με δυσαρέσκεια το βλέμμα από το μηχανικό που ληστεύει την ομορφιά της Φύσης φυλακίζοντας την υδατόπτωση σε σωλήνες, και από τον Καλιφορνέζο ξυλοκόπο που κόβει ένα δέντρο ηλικίας τριών χιλιάδων ετών και ύψους τριακοσίων μέτρων για να δείξει τα δαχτυλίδια του σε πανηγύρια και εκθέσεις. Η ασχήμια μέσα στους ανθρώπους, στις πράξεις, στη ζωή, στη Φύση που μας περιβάλλει, αυτός είναι ο χειρότερος εχθρός μας. Ας γίνουμε όμορφοι και ας γίνει και η ζωή μας όμορφη!

Ποια είναι λοιπόν τα φαγητά που φαίνεται να ταιριάζουν περισσότερο με το ιδανικό της ομορφιάς, τόσο όσον αφορά στη φύση τους, όσο και στις απαραίτητες μεθόδους προετοιμασίας τους; Είναι ακριβώς εκείνα που ανέκαθεν εκτιμούσαν οι άνθρωποι που ζούσαν απλά· τα φαγητά που γίνονται καλύτερα χωρίς να χρειάζονται τα περι-

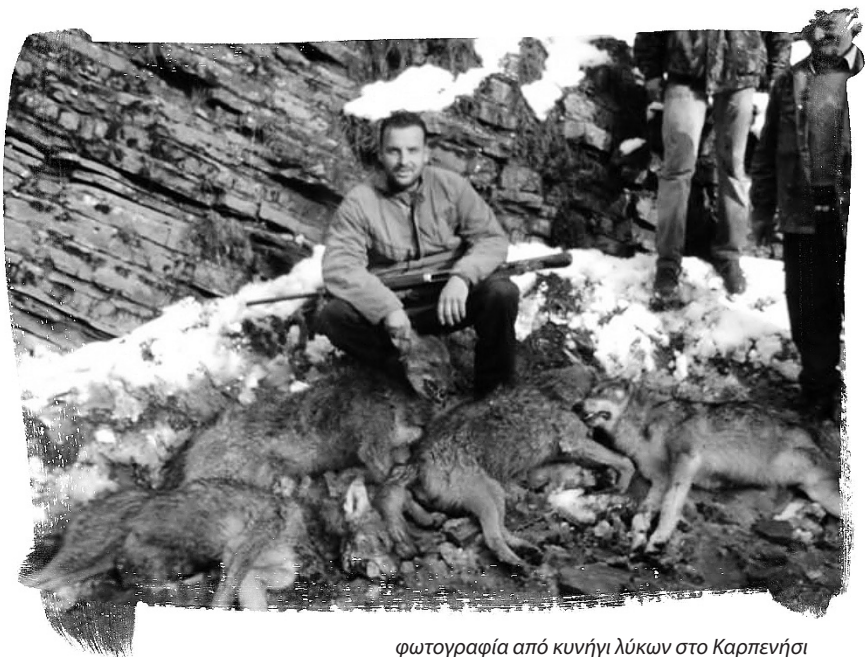
πλοκα τεχνάσματα της κουζίνας. Είναι τα αβγά, οι σπόροι, τα φρούτα, δηλαδή τα προϊόντα των ζώων και τα λαχανικά, των οποίων οι οργανισμοί αντιπροσωπεύουν το προσωρινό σταμάτημα της ζωτικότητας και τη συγκέντρωση των απαραίτητων συστατικών για τη δημιουργία νέας ζωής. Τα αβγά των ζώων, οι σπόροι των φυτών, τα φρούτα των δέντρων, είναι το τέλος ενός οργανισμού που δεν υπάρχει πια και η αρχή ενός οργανισμού που δεν υπάρχει ακόμη. Ο άνθρωπος τα παίρνει για να τραφεί χωρίς να σκοτώσει το πλάσμα που τα παράγει, εφόσον αυτά δημιουργούνται στο σημείο επαφής δύο γενεών. Δεν μας λένε άλλωστε και οι επιστήμονές μας, που μελετούν οργανική χημεία, πως το αβγό του ζώου ή του φυτού είναι η καλύτερη αποθήκη όλων των ζωτικών συστατικών; *Omne vivum ex ovo*.¹⁰

10. "Παν ζων εξ ωού": ρήση του Κάρλ Έρνστ Τεοντόρ φον Ζίμπολτ (μετάφραση: Αρετή Καραμήτσιου).

Από τον Άνθρωπο Κυνηγό στον Homo X: Επανεξετάζοντας την Ανθρώπινη Φύση

του *Steven Best*

«Οι πρωτοπόροι του κυνηγιού και της κρεοφαγίας αδυνατούν να αντιληφθούν πως αυτό που ήταν κάποτε ένας απαραίτητος μηχανισμός επιβίωσης και λειτουργική συμπεριφορά, είναι τώρα – βάζοντας στην άκρη την αμφισβητούμενη εξαίρεση κάθε σπάνιου προϊστορικού πολιτισμού που έχει απομείνει – μια αχρείαστη, άδικη, εθιστική, καταστροφική για την υγεία, ολέθρια για το περιβάλλον, δυσλειτουργική συμπεριφορά και κοινωνική πρακτική.»

φωτογραφία από κυνήγι λύκων στο Καρπενήσι

Στις μυριάδες ιστορίες τους, οι «επιστημονικές» αφηγήσεις της ανθρώπινης εξέλιξης έχουν συσσωρεύσει ένα τόνο ιδεολογικών αποσκευών. Τα ζητήματα της ανθρώπινης προέλευσης συχνά έχουν τις ρίζες τους στη φαντασία αντί για την πραγματικότητα και πολλά εκκολάφθηκαν πριν τις πρόσφατες αρχαιολογικές και επιστημονικές σημαντικές ανακαλύψεις. Λίγα μοντέλα είναι τόσο κυρίαρχα όσο η ιστορία του «Ανθρώπου Κυνηγού». Αυτή η θεωρία της εξέλιξης και της ανθρώπινης φύσης υποστηρίζει ότι τα ανθρώπινα πλάσματα: (1) είναι από τη φύση τους σαρκοφάγα· (2) ήταν πάντα κυνηγοί· και (3) είναι εγγενώς βίαια και επιθετικά. Όχι μόνο επικράτησαν στην επιστήμη, αυτές οι υποθέσεις διαδόθηκαν στον πολιτισμό και την καθημερινή ζωή, όπου διαμόρφωσαν ανθρωποκεντρικές κοσμοθεωρίες και κατακάθισαν στην «κοινή λογική». Ακόμα κάθε στοιχείο στο μοντέλο του Ανθρώπου Κυνηγού είναι ένα αποκύημα της φαντασίας και ένας μύθος, από το οποίο πηγάζουν και διαιωνίζονται οι λανθασμένες αντιλήψεις της ανθρώπινης ταυτότητας. Η επικρατούσα έννοια της «ανθρώπινης φύσης» δεν έχει καμία βάση στην ιστορική πραγματικότητα και είναι στην πραγματικότητα μια κοινωνική κατασκευή με επιπτώσεις και συνέπειες που προκαλούν προβλήματα.

Σαφώς, αυτοί οι τρεις ισχυρισμοί στηρίζουν και υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον. Εάν οι άνθρωποι είναι από τη φύση τους σαρκοφάγοι, πρέπει να κυνηγήσουν για να επιζήσουν· από τη στιγμή που το κυνήγι, επιπλέον, είναι αδύνατο χωρίς τη δολοφονία, οι βίαιες συμπεριφορές αποτελούν τη βάση της κοινωνικής ζωής. Το να πούμε ότι οι άνθρωποι είναι από τη φύση τους σαρκοφάγοι, σημαίνει πως δηλώνουμε ότι από το ανθρωποειδές ξεκίνημά μας 5-8 εκατομμύρια χρόνια πριν, τρώγαμε μια βασισμένη στο κρέας διατροφή και σκοτώναμε ζώα για να ικανοποιήσουμε τους πόθους μας για σάρκα και αίμα. Αλλά κάνει επίσης μια ισχυρότερη αξίωση ότι η ανθρώπινη φυσιολογία απαιτεί το κρέας και δεν μπορεί να ακμάσει ή να λειτουργήσει κατάλληλα με μια χορτοφαγική διατροφή. Η κατανάλωση κρέατος είναι αρχέγονη, φυσική, καλή και απαραίτητη. Κατά συνέπεια, οι άνθρωποι δεν μπορούν και δεν πρέπει να ζήσουν χωρίς τη δολοφονία ζώων, και η βία είναι εγγενώς και απαραίτητως ένα μέρος της ύπαρξής τους. Οι φυσικοί σαρκοφάγοι γεννιούνται επομένως για να κυνηγήσουν και να σκοτώσουν· είναι βίαιοι όχι μόνο απέναντι στα ζώα αλλά και ο ένας απέναντι στον άλλον: η σαρκοφαγία είναι η το προπατορικό μας αμάρτημα.

Ο Άνθρωπος Κυνηγός έχει επηρεάσει πολλές απόψεις για τη βιολογική βάση και εξέλιξη της βίας στη ανθρώπινη ζωή. Αυτές είναι αυθαίρετες αξιώσεις που έχουν τις ρίζες τους στις σπισιστικές, σαρκοφαγικές και πατριαρχικές προκαταλήψεις, και θα τις διαλύσουμε ανά μία την κάθε φορά.

Σαρκοφαγία

Το γεγονός ότι οι πρώτοι ανθρωποειδείς πρόγονοί μας έτρωγαν εν μέρει σάρκες ζώων σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι ήταν «σαρκοφάγοι». Οι australopithecine πρόγονοί μας ήταν παμφάγοι καιροσκόποι που έτρωγαν οτιδήποτε μπορούσαν, μια διατροφή που αποτελούταν κατά ένα μεγάλο μέρος από τα φρούτα, καρύδια, σπόρους, φυτά και οποιαδήποτε αποφάγια σάρκας μπορούσαν να βρουν. Για τουλάχιστον τρία

εκατομμύρια χρόνια, διατήρησαν αυτή τη διατροφή και το λίγο κρέας που κατανάλωναν προερχόταν από κουφάρια ή έντομα, αλλά όχι από κυνήγι. Τα σαγόνια, οι μικροί κοπήρες και κυνόδοντες και οι αμβλείς και επίπεδοι τραπεζίτες των australopithecine μετά βίας ταίριαζαν για το κόψιμο, το σκίσιμο και το μάσημα του κρέατος. Σύμφωνα με πολλούς θεωρητικούς, εντούτοις, μόλις προέκυψε το γένος Homo πριν από περισσότερο από δύο εκατομμύρια χρόνια, και μαζί με αυτό τα πρώτα πρωτόγονα εργαλεία, η διατροφή των ανθρωποειδών άλλαξε. Εκτιμώντας ότι το δέκα τοις εκατό της παρεχόμενης τροφής των australopithecine ήταν κρέας, αυτός ο αριθμός διπλασιάστηκε για τον Homo erectus, το πρώτο είδος ανθρωποειδών που σκέφτηκε να κυνηγήσει ζώα ενεργά. Στη στροφή από πτωματοφάγος σε κυνήγο, πολλοί υποστηρίζουν, ο Homo erectus καθιέρωσε ένα δραματικό νέο τρόπο ζωής κατά τον οποίο η ανθρώπινη επιβίωση εξασφαλιζόταν όχι από οτιδήποτε παρείχε το περιβάλλον, αλλά αντίθετα εξασφάλιζε ενεργά τη συντήρησή του κυνηγώντας ζώα. Η διατροφή του Homo erectus ήταν πολύ πιο ευπροσάρμοστη από των άλλων ανθρωποειδών, δεδομένου ότι ο Homo erectus μπορούσε ελεύθερα να κινηθεί σχεδόν ανεξάρτητος από την παροχή τροφίμων οποιουδήποτε συγκεκριμένου μέρους, και έτσι να αρχίσει μια δυναμική έξοδο από την Αφρική σε άλλες ηπείρους.

Για πολλούς ανθρωπολογικούς διερμηνείς, το κρέας ήταν όχι μόνο ένα βασικό μέρος της διατροφής του Homo erectus δύο εκατομμύρια χρόνια πριν, ήταν και ένα κρίσιμο ερέθισμα στον ανθρώπινο εγκέφαλο και στην εξέλιξη της κοινωνίας. Στο *Ape Man: The History of Human Evolution*, ο Robin McKie γράφει: «Το κρέας... μας κατέστησε έξυπνους. Εύκολο στην αφομοίωση και πλούσιο σε ενέργεια, το κρέας παρείχε τους ζωτικής σημασίας πόρους που οι επεκταμένοι εγκέφαλοί μας απαιτούσαν... Η νέα διατροφή παρείχε στις μητέρες υψηλή ποιότητα για τους εγκεφάλους των αναπτυσσόμενων μωρών τους, και παρείχε μια συνεχόμενη συντήρηση στη νευρολογία τους καθώς εκείνα τα νήπια μεγάλωναν. Και όχι μόνο το κρέας, αλλά και το λίπος και ο μυελός των οστών – εύκολα αφομοιώσιμα, πλούσια σε ενέργεια τρόφιμα που επέτρεψαν την εξέλιξη των μικρότερων στομαχιών τα οποία στη συνέχεια αποθήκευαν εσωτερική ενέργεια... Αρχίσαμε να τρώμε κρέας, γίναμε έξυπνότεροι και σκεφτήκαμε έξυπνότερους τρόπους για να προμηθευτούμε περισσότερο κρέας.» Καθώς το κυνήγι απαιτούσε νοημοσύνη, μυστικότητα, επικοινωνία και συνεργασία, προκάλεσε την ανάπτυξη μιας πιο σύνθετης κοινωνικής ζωής.

Ιδού πώς οι πατριαρχικές σαρκοφαγικές φαντασίες προβάλλονται από το παρόν στην προϊστορία. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να συνδέει την κατανάλωση κρέατος και την ποιοτική πρόοδο της κοινωνικής ζωής και του ανθρώπινου εγκεφάλου. Επιπλέον, η συλλογή ή η παραγωγή οποιασδήποτε πηγής φυτικής τροφής σίγουρα απαιτούσε όση συνεργασία απαιτούσε το κυνήγι και λογικά θα έφερνε σχεδόν το ίδιο εξελικτικό αποτέλεσμα. Πράγματι, ενώ το κυνήγι είναι πλαισιωμένο σαν μια αποκλειστικά ανδρική δραστηριότητα, η συλλογή φυτών περιλάμβανε τη συνεργασία ανδρών και γυναικών και έτσι – ως μια πρακτική δραστηριότητα – πρέπει να ήταν μεγαλύτερος καταλύτης στην κοινωνική συνεργασία και στην ανάπτυξη του εγκεφάλου από το κυνήγι.

Η αξίωση ότι τα ανθρώπινα πλάσματα είναι φυσικοί σαρκοφάγοι που αναπτύσσονται τρώγοντας κρέας, αποδεικνύεται αβάσιμη από βουνά επιστημονικών ενδείξεων και καθημερινής εμπειρίας στους σύγχρονους πληθυσμούς που μαστίζονται από καρδιακές παθήσεις, καρκίνο, εμφράγματα, παχυσαρκία, οστεοπόρωση και άλλες ασθένειες. Ένα σαρωτικό σώμα επιστημονικών στοιχείων καταδεικνύει ότι το ζωικό λίπος προκαλεί διαδικασίες ασθενειών στο ανθρώπινο σώμα, όπως ο καρκίνος και ο προστάτης του μαστού, οι καρδιακές παθήσεις, ο διαβήτης και τα εμφράγματα. Οι σαρκοφάγοι είναι πολλές φορές πιθανότερο να πέσουν θύμα αυτών των ασθενειών, μαζί με την παχυσαρκία, από τους χορτοφάγους και τους βίγκανς. Κανένα αληθινά σαρκοφάγο ζώο δεν πεθαίνει από το λίπος και την πρωτεΐνη ενός άλλου ζώου. Η ανθρώπινη φυσιολογία είναι ριζοσπαστικά διαφορετική από αυτή των bona fide σαρκοφάγων όπως οι τίγρεις και οι ύαινες. Οι άνθρωποι στερούνται τα δόντια, το σάλιο και τα χωνευτικά συστήματα που είναι απαραίτητα για να φάνε και να αφομοιώσουν το κρέας αποτελεσματικά.

Ακόμα κι αν οι άνθρωποι είναι σαρκοφάγοι και δολοφόνοι καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους, ακόμα κι αν η κατανάλωση κρέατος ήταν κρίσιμη για τη διέγερση του ανθρώπινου εγκεφάλου και την κοινωνική εξέλιξη, αυτό δεν συνεπάγεται ότι ένας σαρκοφαγικός τρόπος ύπαρξης συνεχίζει να είναι ένας υγιεινός τρόπος ζωής, μια ηθική διατροφή, ή ένα θετικό διεγερτικό της κοινωνικής εξέλιξης. Οι εκκλήσεις στην παράδοση λαμβάνουν πάντα ως δεδομένο το ζήτημα εάν η παράδοση είναι ή όχι έγκυρη και βιώσιμη, θεωρώντας πως πρέπει να διαιωνιστεί παρά να τελειώσει.

Η περιχαράκωση των σαρκοφαγικών τρόπων ζωής καθιστά δύσκολη την αλλαγή, σίγουρα, αλλά όχι αδύνατη και όχι ανεπιθύμητη. Επειδή η έντονη προπαγάνδα των σύγχρονων βιομηχανιών κρέατος και γαλακτοκομικών οδηγεί την όρεξη των καταναλωτών σε εκπληκτικά υψηλά επίπεδα σε παγκόσμια κλίμακα, τον τελευταίο αιώνα το παμφάγο ανθρωποειδές έχει μεταλλαχθεί σε ένα εκτομορφικό σαρκοφάγο. Οι πρωτοπόροι του κυνηγιού και της κρεοφαγίας αδυνατούν να αντιληφθούν πως αυτό που ήταν κάποτε ένας απαραίτητος μηχανισμός επιβίωσης και λειτουργική συμπεριφορά, είναι τώρα – βάζοντας στην άκρη την αμφισβητούμενη εξαίρεση κάθε σπάνιου προϊστορικού πολιτισμού που έχει απομείνει – μια αχρείαστη, άδικη, εθιστική, καταστροφική για την υγεία, ολέθρια για το περιβάλλον, δυσλειτουργική συμπεριφορά και κοινωνική πρακτική.

Οποιαδήποτε μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα και διέγερση του εγκεφάλου η κατανάλωση κρέατος μπορεί κάποτε να προκάλεσε (μια πρόταση αμφίβολη), το κυνήγι και η κατανάλωση κρέατος προίκισαν επίσης τα είδη Homo με τεχνολογίες για να κατασφάξουν το ένα το άλλο, για να εξολοθρεύσουν αμέτρητα άλλα είδη ζώων και για να αποικίσουν τον πλανήτη. Οπλισμένοι με λόγχες, μαχαίρια, ξίφη, πυροβόλα όπλα, λεπίδες και πιρούνια, ο Homo sapiens – όχι πλέον ένα τρωτό θήραμα – έγινε το ισχυρότερο αρπακτικό ζώο στον πλανήτη και ένα συντελεστής της μαζικής εξάλειψης. Από την πτωματοφαγία και το κυνήγι μέχρι την εργοστασιακή κτηνοτροφία και την ανέγερση του Παγκόσμιου Πολιτισμού Κρέατος στα απομεινάρια των αρχαίων τροπικών δασών, οι κοινωνικά κατασκευασμένες σαρκοφαγικές ορέξεις των ανθρώπων έχουν γίνει μια κινητήρια δύναμη της κοινωνικής και οικολογικής κρίσης.

Κυνήγι

Οι ανθρωποειδείς πρόγονοί μας εξασφάλιζαν το κρέας τους πρωτίστως μέσω της πτωματοφαγίας, όχι μέσω του κυνηγιού, και επομένως ήταν εξαρτημένοι από τις προσπάθειες άλλων ειδών. Σε αντίθεση στο δόγμα δολοφόνος-σαρκοφάγος, το βιβλίο των Donna Hart και Robert Sussman, *Man the Hunted*, υπογραμμίζουν ότι οι πρόγονοί μας ήταν θήραμα πολύ περισσότερο από όσο ήταν κυνηγοί και αυτή η ευπάθεια προκάλεσε την εξέλιξη της νοημοσύνης.

Οι ενήλικοι ήταν μόνο 1-1,5 μέτρο σε ύψος, ζύγιζαν 30-45 κιλά, είχαν μικρά δόντια και καθόλου νύχια, και στερούνταν εργαλείων ή όπλων. Είτε κοιμώμενοι σε σπηλιές είτε περπατώντας μέσα στις σαβάνες, τα ανθρωποειδή ήταν συνεχώς τρωτά στην επίθεση από μέγα-αρπακτικά ζώα όπως οι ύαινες, οι γάτες με κοφτερά δόντια, τα ερπετά και τα αρπακτικά πτηνά που τακτικά δειπνούσαν τους ανθρωποειδείς και τα άλλα πρωτεύοντα. Μειονεκτώντας αριθμητικά, πιο αργοί και πιο αδύνατοι από τα άγρια κτήνη που τους κυνηγούσαν, έπρεπε να ενωθούν, να είναι ευπροσάρμοστοι, να επικοινωνήσουν με ήχους, να φρουρήσουν τις περιοχές ύπνου και γενικά να είναι έξυπνοι και ευφυείς. Η θέση των ανθρωποειδών ως οι κυνηγημένοι αντί ως οι κυνηγοί, καταστρέφει την εικόνα των ισχυρών ανθρωποειδών στην κορυφή της τροφικής αλυσίδας και υπογραμμίζει επίσης μια βασική δυναμική στην ανθρώπινη εξέλιξη, περιλαμβάνοντας μια συνεξέλιξη μεταξύ των ανθρώπων (ως θήραμα) και των ισχυρών σαρκοφάγων ζώων (ως αρπακτικά ζώα).

Κατά συνέπεια, η αναγκαστική απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και ευφυών για να αποφύγουν να φαγωθούν από θανάσιμα αρπακτικά ζώα, όχι η κατανάλωση της σάρκα τους, υποκίνησε την αύξηση της κοινωνικής πολυπλοκότητας και του εγκεφάλου των ανθρωποειδών. Οι αποδείξεις των πρώτων πέτρινων εργαλείων τα χρονολογούν 2,3 εκατομμύρια χρόνια πριν- τα πιο πρόωρα ανθρώπινα απολιθώματα χρονολογούνται τουλάχιστον επτά εκατομμύρια χρόνια πριν. Κατά συνέπεια, οι πρόγονοί μας περπάτησαν περίπου πέντε εκατομμύρια χρόνια πριν εφεύρουν τα εργαλεία. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει κανένα καλό στοιχείο σχετικά με το ότι οι πρόγονοί μας χρησιμοποίησαν την φωτιά μέχρι πριν από 800.000 χρόνια, και τα «πρώτα σαφή στοιχεία του μεγάλης κλίμακας, συστηματικού κυνηγιού... που είναι διαθέσιμα από παλαιοαρχαιολογικούς χώρους είναι μόνο 60.000-80.000 χρονών», οι Hart και Sussman καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «η κατανάλωση κρέατος δεν θα μπορούσε να είναι ο κύριος ή ο μόνος καταλύτης στο ποιοτικό άλμα προς την ανθρωπότητα».

Εάν, όπως οι Hart και Sussman υποστηρίζουν, το κυνήγι σε μεγάλη κλίμακα δεν αρχίζει πριν από 60.000-80.000 χρόνια, αυτή η πτυχή της ανθρώπινης συμπεριφοράς έχει λάβει αλλόκοτα υπερβολική έμφαση. Είναι ένα παράξενο είδος «κυνηγιού» που έχει κυνηγήσει μόνο κατά τη διάρκεια ενός μικρού μέρους της ύπαρξής του, το οποίο σκότωνε συνήθως έντομα και μικρά ζώα, το οποίο περισσότερο έτρωγε πτώματα παρά σκότωνε, και που – μέχρι πολύ πρόσφατα στα Δυτικά έθνη – λάμβανε το κύριο τμήμα των θερμίδων του από φυτικά τρόφιμα. Όπως η Jared Diamond γράφει στο *The Third Chimpanzee*, «Οι μελέτες των σύγχρονων κυνηγών-συλλεκτών με πολύ πιο

αποτελεσματικά όπλα από αυτά του πρόωρου Homo sapiens δείχνουν ότι οι περισσότερες από τις θερμίδες που καταναλώνει μια οικογένεια προέρχονται από φυτικά τρόφιμα που έχουν μαζευτεί από γυναίκες. Οι άντρες πίνουν κουνέλια και άλλα μικρά ζώα που δεν αναφέρονται ποτέ στις ηρωικές ιστορίες γύρω από τη φωτιά... Μαντεύω πως το κυνήγι των μεγάλων ζώων συνέβαλλε μόνο ελάχιστα στην παροχή της τροφής μας και αυτό αφού είχαμε εξελίξει πλήρως σύγχρονη ανατομία και συμπεριφορά. Για το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας μας δεν ήμασταν κραταιοί κυνηγοί αλλά ειδικευμένοι χιμπατζήδες, που χρησιμοποιούν πέτρινα εργαλεία για να αποκτήσουν και να προετοιμάσουν φυτικές τροφές και μικρά ζώα.»

Σαφώς, ο Άνθρωπος Κυνηγός είναι ένα πατριαρχικό κατασκεύασμα που διογκώνει το ρόλο που παίζανε οι άντρες στην κοινωνική αναπαραγωγή και ελαχιστοποιεί τις συνεισφορές των γυναικών. Παρατηρώντας τους χιμπατζήδες, οι φεμινίστριες έχουν διακρίνει ότι τα περισσότερα τρόφιμα αποκτώνται με τη συλλογή, όχι με το κυνήγι. Η ανάλυση των σύγχρονων ανθρώπινων πολιτισμών κυνηγών-συλλεκτών δείχνει ότι τα εργαλεία χρησιμοποιούνται επίσης κυρίως για συλλογή (φυτών, αυγών, μικρών εντόμων και ζώων) όχι για κυνήγι, ότι τα περισσότερα από τα εργαλεία φτιάχνονται και χρησιμοποιούνται από γυναίκες, και ότι οι γυναίκες συλλέγουν το 60-90% της τροφής. Κατά συνέπεια, μια πολύ πιο ακριβής άποψη της πρόωρης ανθρώπινης ιστορίας θα επέλεγε όχι τον Άνδρα Κυνηγό αλλά μάλλον τη Γυναίκα Συλλέκτη, γιατί στις πρώτες κοινωνίες οι γυναίκες διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο στη σίτιση των οικογενειών, στην κοινωνικοποίηση των νεαρών ατόμων και στην απόκτηση και στο μοίρασμα της γνώσης που μεταβιβάζεται στις επόμενες γενεές.

Φωτογραφία από κυνήγι κρι-κρι στην Κρήτη

Δολοφονίες

Η θλιβερή μυθολογία που συνδέει τη σαρκοφαγία, το κυνήγι και τη βία εκκολάφτηκε σε μεγάλο βαθμό από τον αρχαιολόγο Raymond Dart. Εξετάζοντας τις τρύπες και τα κοιλώματα στα κρανία των australorithesine, ο Dart κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι πρόγονοί μας όχι μόνο κυνηγούσαν και σκότωναν θηράματα, αλλά και δολοφονούσαν το ένα το άλλο χρησιμοποιώντας τα κόκαλα των ζώων ως ρόπαλα και όπλα. Στη δεκαετία του '60, ο Robert Ardrey διέδωσε τη θεωρία του Dart σε διάφορα βιβλία που είχαν επίδραση στο κοινό και στην επιστημονική κοινότητα ομοίως. Ακολουθώντας τη θέση του Dart, ο Ardrey θεωρεί ότι «ο άνθρωπος είναι ένας κυνηγός του οποίου το φυσικό ένστικτο είναι να σκοτώνει με ένα όπλο». Οι δολοφονίες διέγειραν την ανάπτυξη των μεγάλων εγκεφάλων, και ο πόλεμος και ο επεκτατισμός έχουν οδηγήσει σε μεγάλα επιτεύγματα του Δυτικού ανθρώπου.

Στα μέσα της δεκαετίας του '70, παρ' όλα αυτά, ένας Νοτιοαφρικανός ειδικός στα απολιθώματα, ο C.K. Brain, αντέκρουσε τη θεωρία του δολοφόνου πιθηκανθρώπου μέσα από τη σχολαστική έρευνα και την κοινή λογική. Συνειδητοποίησε ότι τα κόκαλα που ερμηνεύθηκαν ως θανατηφόρα όπλα που χειρίστηκαν οι australorithesine ήταν στην πραγματικότητα κομμάτια ανθρωποειδών και άλλων πρωτευόντων που από τίγρεις και ύαινες. Ο Brain εξέτασε τα σημάδια και τις εγκοπές στα κρανία μπαμπούνων και australorithesine και είδαν ότι ταυτίζονταν όχι με όπλα που χρησιμοποιήθηκαν από ανθρωποειδή, αλλά μάλλον με δαγκώματα από κυνηγούς όπως οι λεοπαρδάλεις και οι ύαινες, οι οποίοι έσυραν το θήραμά τους σε κάποια σπηλιά. Ο Dart μπέρδεψε την αιτία και το αποτέλεσμα: τα ανθρωποειδή ήταν τα γεύματα - όχι οι γευματίζοντες.

Οι κριτικές του Brain άρχισαν τη μετατόπιση της ανθρωπολογίας μακριά από τη θεωρία του Dart, αλλά η άποψη του πιθήκου-δολοφόνου ενέμεινε σε πολλά τεταρτημόρια της επιστήμης και σίγουρα στη δημοφιλή φαντασία. Στην κορυφή του αρχικού λάθους του Dart, γράφτηκαν επιμελημένες αναλήθειες για τον επιθετικό, επεκτατικό, αιμοδιψή ανθρώπινο τύπο του οποίου η αληθινή κτηνώδης φύση σιγοβράζει κάτω από τον επίχρισμα του «πολιτισμού» και της ηθικής. Αναγκασμένοι να κυνηγήσουν και να σκοτώσουν σε όλη την ιστορία τους, συνεχίζει το επιχείρημα, οι άνθρωποι έχουν μια βίαιη φύση που μπορεί να εκραγεί οποιαδήποτε στιγμή, και είναι ελάχιστα καταποταγμένη από την ηθική και το νόμο.

Στο βιβλίο του, *Primates and Philosophers*, ο Frans de Waal διαλύει το «επιχρισμένο» μοντέλο του πολιτισμού, το οποίο βλέπει τη ζωικότητα ως εγγενώς βίαιη και βαναυση, έτσι ώστε ο πολιτισμός επιτυγχάνει μόνο μέχρι το σημείο που την καλύπτει, τη συγκρατεί και δημιουργεί ένα αραχνοϋφαντο και εύθραυστο εμπόδιο μεταξύ των πρωτευόντων και των ανθρώπων. Η ηθική είναι μια «λεπτή επικάλυψη σε μια ειδάλως άσχημη φύση». Είμαστε «κακοί» όταν ολισθαίνουμε στη «φύση» και «καλοί» όταν την αποτρέπουμε. Το μοντέλο της επίχρισης δεσμεύει δύο σοβαρά λάθη: (1) αρνείται τη συνοχή μεταξύ ζώου και ανθρώπου· και (2) δίνει μια μονοδιάστατη άποψη της ζωικής συμπεριφοράς ως εγωιστική και βίαιη, αγνοώντας εντελώς την ενσυναισθητική και συνεταιριστική πλευρά της συμπεριφοράς των πρωτευόντων.

Ηomo-διφορούμενους

Ενώ οι απεικονίσεις των ανθρώπων ως εκ φύσεως γεννημένοι σαρκοφάγοι, κυνηγοί και δολοφόνοι ήταν ιδιαίτερα διαστρεβλωμένες, τους τελευταίους δύο αιώνες ο Δυτικός πολιτισμός και η ανθρωπολογία εκκολάπτουν έναν ακόμα μύθο. Απορρίπτοντας την άποψη του Thomas Hobbes για τα ανθρώπινα πλάσματα ως εγγενώς βίαια και πολεμοχαρή, πολλοί θεωρητικοί κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών γύρισαν στο αντίθετο ακραίο και αγκάλιασαν το όραμα του Jean Jacques Rousseau του «ευγενούς αγρίου» και της ειρηνικής φύσης των προμορφωμένων πολιτισμών (πριν από την εμφάνιση των γεωργικών κοινωνιών δέκα χιλιάδες χρόνια πριν). Όπως συζητιέται στο *War Before Civilization* του Lawrence Kelley, παρ' όλα αυτά, μια συντριπτική ποσότητα στοιχείων δείχνει ότι ο πόλεμος, η δολοφονία και οι σφαγές κυριαρχούσαν σε όλη την προϊστορία, έτσι ώστε η βία ήταν πραγματικά πιο συχνή και πιο θανατηφόρα στις μη κρατικές απ' ό,τι στις κρατικές κοινωνίες, ειδικά στα σύγχρονα έθνη που θεωρούμε ως τα πιο βίαια στην ιστορία.

Η αλήθεια της ανθρώπινης φύσης είναι κάπου μεταξύ της άποψης του Hobbes για τους ανθρώπους ως εγγενώς κακόβουλων μέσω της καταναγκαστικής κοινωνικής αρχής και της πεποίθησης του Rousseau για τους ανθρώπους ως έμφυτα καλούς αλλά εξαχρειωμένους από την κοινωνία. Ακριβώς το ίδιο είδος που παρήγαγε τις τοιχογραφίες στις σπηλιές του Λασκώ, τον Παρθενώνα, τον Άμλετ, τη Σιξτίνα Καπέλα και την Ηρωική Συμφωνία λειτούργησαν επίσης τους φούρνους του Νταχάου, πέταξαν ατομικά όπλα σε πληθυσμούς πολιτών στην Ιαπωνία και λίπαναν τα πεδία θανάτου της Καμπότζης με κόκαλα και αίμα. Σαν Ηomo διφορούμενους, είμαστε ένα διπρόσωπο είδος ικανό για ειρήνη και για εχθροπραξία, για αγάπη και για έχθρα, για το καλό και το κακό, για συμπόνοια και περιφρόνηση και για δημιουργικότητα και καταστροφή.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε τη σκοτεινή πλευρά και τις βίαιες τάσεις της ανθρώπινης φύσης χωρίς να ολισθήσουμε στην απαισιοδοξία και την αιτιοκρατία. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η ανθρώπινη βία είναι επικρατέστερη από όσο πιστευόταν, αλλά και ότι οι ειρηνικοί πολιτισμοί έχουν υπάρξει και ότι οι ιεραρχικές κοινωνίες διαδίδουν αμετάβλητα τη βία, τις εχθροπραξίες και την οικολογική καταστροφή. Χρειαζόμαστε μια ειλικρινή αξιολόγηση της ανθρώπινης φύσης, της κοινωνικής ιστορίας και της βαρύτητας της τρέχουσας κοινωνικής και οικολογικής κρίσης, ενώ επίσης οραματιζόμαστε εναλλακτικές ηθικές και εναλλακτικά κοινωνικά όργανα. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι τα γνωρίσματα που είναι «φυσικά» δεν είναι αμετάβλητα, ούτε είναι κακά (π.χ., αμοιβαίος αλτρουισμός στα πρωτεύοντα). Μόλις αντιληφθούμε ότι ο ίδιος ο πολιτισμός είναι ένα προϊόν της φύσης, ότι οι ικανότητές μας για γλώσσα, σκέψη και ηθική πηγάζουν από τις δυνατότητες και τη δυναμική που είναι έμφυτες στην εξέλιξη και ότι τα γονίδια απαιτούν τα κατάλληλα περιβάλλοντα για να εκφραστούν, ο άκαμπος τοίχος μεταξύ της βιολογίας και του πολιτισμού σπάει σε κομμάτια. Δεν είναι φύση εναντίον φύσης, αλλά αντίθετα φύση μέσω φύσης.

Δεν είμαστε απείρωσ πλαστικοί, εύκαμπτοι και εύπλαστοι, αλλά ούτε είμαστε άκαμπτοι εξαιτίας της βιολογικής μας σύνθεσης. Όλα επιστρέφουν στη βασική αλλά κρί-

σιμη διάκριση ανάμεσα στο να επηρεαζόμαστε από τα γονίδια και να ελεγχόμαστε από αυτά· τα γονίδια μας διαμορφώνουν σε ένα ευρύτερο κοινωνικό, πολιτιστικό και ψυχολογικό πλαίσιο, το οποίο πλαίσιο με τη σειρά του διαμορφώνει τα γονίδια. Εάν έχουμε την ικανότητα να αλλάξουμε μέσω της εκμάθησης και της εκπαίδευσης, όπως έχει καταδειχθεί αμέτρητες φορές στην ιστορία της ανθρωπότητας, τότε εμείς δεν καθοριζόμαστε μονάχα από τη βιολογική φύση και τη γενετική μας σύνθεση, και οι πολιτιστικές μας πρακτικές και η κοινωνικοποίησή μας παίζουν έναν σημαντικό, εάν όχι αποφασιστικό ρόλο, στο ποιοι είμαστε και γινόμαστε. Αυτό αφήνει την πόρτα ορθόνοικη για την εκπαίδευση, την ηθική εξέλιξη και την προοδευτική κοινωνική αλλαγή.

